

СТЕБАЄВА ЕЛЬВІРА ОЛЕКСАНДРІВНА

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ С.МОЕМА
“РОЗМАЛЬОВАНА ВУАЛЬ”

035 ФІЛОЛОГІЯ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Поняття граматичних трансформацій в процесі перекладу .	6
1.1 Сутність перекладацької та граматичної трансформації.....	6
1.2 Причини використання граматичних трансформацій.....	9
1.3 Класифікації граматичних трансформацій.....	16
1.3.1 Основні підходи до поділу перекладацьких трансформацій.....	16
1.3.2 Граматичні трансформації на морфологічному рівні	21
1.3.3 Граматичні трансформації на синтаксичному рівні.....	25
Висновки до 1 розділу	32
РОЗДІЛ 2. Особливості використання граматичних трансформацій при перекладі на прикладі роману С. Моема «Розмальована вуаль»....	34
2.1 Переклад шляхом перестановки та заміни.....	34
2.2 Переклад шляхом додавання та вилучення.....	42
2.3 Переклад за допомогою комплексної трансформації	46
Висновки до 2 розділу	53
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Переклад тексту з іноземної мови на рідну – це складний процес, що пов'язаний із рядом певних труднощів, з якими доводиться зустрічатися перекладачеві в процесі роботи. При цьому основним завданням перекладача є досягнення саме адекватного перекладу вихідного тексту, тобто такого, який максимально точно передає значення оригіналу і відповідає нормам рідної мови. З-поміж основних факторів, що ускладнюють процес перекладу, слід виділити різницю граматичної будови мов, наявність специфічних категорій в мові оригіналу тощо. Наявність подібних розбіжностей зумовлює необхідність застосування перекладацьких трансформацій, зокрема граматичних.

Оскільки англійська і українська мова належать до однієї індоєвропейської мовної сім'ї, їм характерний ряд спільних властивостей, таких як граматичні значення, категорії та функції (категорія числа іменників, ступені порівняння прикметників, часові форми дієслова, порядок слів у реченні тощо). Разом з тим існують і численні розбіжності, що пояснюються приналежністю двох мов до різних груп і, відповідно, існуванням в них несхожих граматичних категорій, наприклад, артиклів, герундію, інфінітивних й дієприкметникових комплексів, абсолютних номінативних конструкцій, часткова розбіжність категорії числа, формах пасивної конструкції, неповний збіг форм інфінітива і дієприкметника, деякі розходження у вираженні модальності в англійській мові. Тож, саме застосування в процесі перекладу тексту граматичних трансформацій уможливорює подолання даних труднощів та його якісний переклад в подальшому.

Проблеми перекладацьких трансформацій розглядали в своїх роботах Л.С. Бархударов, Л.К. Латишев, В.М. Комісаров, А.Д. Швейцер, Є. В. Бреус, Я. І. Рецкер та багато інших. Різні аспекти проблеми використання граматичних

трансформацій з метою досягнення адекватності перекладу висвітлювали М. О. Кур'янова, Т. Р. Левицька, І. С. Орлова, С. Б. Фокін, З. Р. Хайрутдинов та інші. Однак проблема перекладацьких трансформацій взагалі й граматичних зокрема продовжує залишатися актуальною. Трансформації на будь-якому рівні, є невід'ємною частиною перекладацької діяльності і будь-який професійно виконаний переклад включає в себе ті чи інші види перетворень, особливості та доцільність яких потребує постійного дослідження з метою подальшого вдосконалення рівня перекладацької компетентності.

Метою даної роботи є виявлення особливостей та закономірностей використання граматичних трансформацій в процесі перекладу з англійської на українську мову роману Сомерсета Моєма «Розмальована вуаль».

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- 1) визначити сутність поняття «перекладацька трансформація» та «граматична трансформація»;
- 2) розглянути основні класифікації граматичних трансформацій, підходи до їх поділу на морфологічному та синтаксичному рівні;
- 3) проаналізувати особливості використання даних трансформацій на практиці на прикладі перекладу роману С. Моєма «Розмальована вуаль».

Об'єктом дослідження є граматичні трансформації.

Предметом дослідження є особливості та принципи використання граматичних трансформацій в процесі перекладу художнього тексту українською мовою.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися наступні методи дослідження: метод зіставного аналізу та описовий метод.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на прикладі перекладу українською мовою роману С. Моєма «Розмальована вуаль» з метою з'ясування особливостей застосування граматичних трансформацій здійснено зіставний аналіз частоти застосування граматичних трансформацій, обґрунтовано їх

доцільність та надано практичні рекомендації щодо подальшого вдосконалення даного навичку.

Практичне значення роботи визначається тим, що отримані на основі дослідження результати можуть бути використані під час укладання навчальних посібників та інших методичних матеріалів, при проведенні занять з практики перекладу, при написанні студентами курсових і дипломних робіт з теорії перекладу, а також слугувати довідковим джерелом в процесі роботи за відповідною тематикою.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел налічує 50 одиниць.

РОЗДІЛ 1.

ПОНЯТТЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Сутність перекладацької та граматичної трансформації

Поняття еквівалентності є базовим в перекладацькій теорії. Коли говорять, що фраза на вихідній мові і її переклад еквівалентні один одному, мається на увазі, перш за все, їх семантична еквівалентність, тобто співвіднесеність з однією і тією ж предметної ситуацією. А. Д. Швейцер розрізняє два види семантичної еквівалентності – компонентний і денотативний [44, 118]. Враховуючи, що при перекладі ми маємо справу зі змістом, тобто одним із семантичних компонентів мовної одиниці, можна сказати, що семантична еквівалентність досягається завдяки наявності в тексті вихідної мови і мови перекладу одних і тих же сем. У цьому випадку тексти перебувають у відношенні компонентної семантичної еквівалентності. Другий вид семантичної еквівалентності (денотативний) пов'язаний з явищем мовної вибірконості. Суть її полягає в тому, що один і той самий предмет і предметна ситуація можуть бути описані з різних боків за допомогою різних ознак. На відміну від компонентного рівня семантичної еквівалентності, на рівні денотативної еквівалентності спостерігається семантична розбіжність між вихідним текстом і текстом перекладу. Відношення еквівалентності в даному випадку базується на прирівнювання різних, але співвіднесених з однією і тією ж предметної ситуацією семантичних компонентів [4, 10].

Таким чином, для досягнення семантичної еквівалентності потрібні різноманітні перекладацькі перетворення (трансформації або заміни). На рівні

компонентної еквівалентності в основному використовуються трансформації, що стосуються граматичної структури висловлювання. Рівень денотативної еквівалентності вимагає більш складних лексико-граматичних трансформацій, що призводять також до зміни у семантичній структурі висловлювання [4, 10]. Необхідно визначити, в чому полягає сутність перекладацьких трансформацій і з якою метою їх застосовують.

Одне з основних правил, яких повинен неодмінно дотримуватися перекладач, стосується граматичного буквалізму, тобто збереження граматичних структур або форм оригіналу в тексті перекладу [12, 156].

Кожна мова – це глибоко самотутнє і специфічне явище, і очікувати частих збігів не доводиться [4, 14]. Порівняльний аналіз перекладів виявляє поряд з мовними одиницями іноземних мов, що мають одиничні або суттєві відповідності в мові перекладу, і такі лексичні та граматичні одиниці, для яких в ній немає прямих відповідників.

Одиниці вихідної мови, що не мають постійних відповідників у мові перекладу, називаються безеквівалентними [13, 38]. Безеквівалентними граматичними одиницями можуть бути як окремі морфологічні форми, наприклад, герундій, так і частини мови, наприклад, артикль, чи синтаксичні структури, наприклад, абсолютні конструкції. При перекладі існування безеквівалентних граматичних одиниць не викликає особливих труднощів. Вибір граматичної форми при перекладі залежить не тільки і не стільки від граматичної форми оригіналу, скільки від її лексичного наповнення, тобто від характеру і значення лексичних одиниць, які отримують у вислові певне граматичне оформлення [13, 39]. Відмінності в такому оформленні, як правило, не є перешкодою для встановлення відносин еквівалентності між висловами в оригіналі і в перекладі. Саме в таких випадках дуже часто вдаються до процесу трансформації перекладу. Трансформаційний переклад полягає в передачі значення безеквівалентної одиниці за допомогою однієї з граматичних

трансформацій, які поряд з лексичними трансформаціями застосовуються при здійсненні процесу перекладу [13, 39].

За визначенням Р. К. Міньяра-Белоручева трансформація – це основа більшості прийомів перекладу, що полягає у зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [28, 201].

Я.І. Рецкер визначає трансформації як прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова вихідної мови в контексті і знаходимо йому відповідність в мові перекладу [36, 216].

А.Д. Швейцер називає перекладацькими трансформаціями міжмовні операції перевираження сенсу [44, 118].

А.Ф. Архипов під перекладацькими трансформаціями розуміє технічні прийоми перекладу, що полягають в заміні постійних відповідників непостійними, а також самі мовні вирази, що виникають в результаті застосування таких прийомів [7, 52].

Враховуючи два основні критерії адекватного перекладу – рівноцінність регулятивного впливу вихідного і перекладного текстів та їх семантико-структурну подібність, Л. К. Латишев називає перекладацькі трансформації відступом від структурного і семантичного паралелізму між вихідним текстом і текстом перекладу на користь їх рівноцінності в плані впливу [18, 27].

В сучасному перекладознавстві існує безліч класифікацій видів перекладацьких трансформацій, але всі вони поділяються на три основні групи: лексичні, граматичні та лексико-граматичні трансформації.

Метою даної роботи є дослідження особливостей застосування саме граматичних трансформацій. Тому, для з'ясування сутності даного поняття, слід розглянути його визначення, зважаючи на різні підходи та погляди.

В.Н. Комісаров називає граматичні трансформації (або заміни) способом перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням. Заміні може піддаватися граматична одиниця вихідної мови будь-якого рівня: словоформа, частина мови, член речення чи ціле речення певного типу. Зрозуміло, що при перекладі завжди відбувається заміна форм вихідної мови на форми мови перекладу. Граматична заміна як особливий спосіб перекладу передбачає не просто вживання в перекладі форм мови перекладу, а відмову від використання її форм, аналогічних вихідним, заміну таких форм на інші, відмінні від них за граматичним значенням [13, 54].

А.Д. Швейцер визначає граматичні трансформації як такі, при яких перетворюється формальна структура висловлювання і залишається незмінним набір сем [44, 118].

Таким чином, граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. Трансформація може бути повною або частковою залежно від того, чи змінюється структура речення повністю чи частково. Зазвичай, коли замінюються головні члени речення, відбувається повна трансформація, якщо ж замінюються лише другорядні – часткова. Крім заміни членів речення можуть замінюватися і частини мови. Найчастіше це відбувається одночасно.

1.2 Причини використання граматичних трансформацій

Кожна перекладацька трансформація є мотивованою, тобто викликана тією чи іншою причиною. Однак досить часто, незважаючи на те, що при перекладі, здійснюючи ті чи інші заміни, перекладач не зовсім усвідомлює, з якою метою він це зробив, тобто зазвичай текст трансформується на інтуїтивному рівні.

Встановлено, що мотиви і причини використання перекладацьких трансформацій кожен лінгвіст бачить по-своєму. Г.М. Стрілківське, пояснюючи використання перекладацьких перетворень, говорить, що перекладач сприймає витікаючу від відправника інформацію у вигляді конкретних проявів мови. Саме в цих мовних проявах і реалізується комунікативний намір. Отже, перекладачеві необхідно так перетворити мовленнєвий твір однієї мови в мовний твір іншої, щоб передати комунікативний намір відправника. Важливою вимогою є точність у перекладі, яка повинна визначатися не дослівною відповідністю між одиницями двох мов, а функціональною тотожністю. Точним може вважатися лише такий переклад, який забезпечує тотожність функції мовленнєвого твору при еквівалентності смислового оригіналу та його транслята. Таким чином, трансформації використовуються перекладачем для того, щоб текст перекладу був також функціонально тотожним початковому тексту [34, 88].

Подібною до цієї точки зору є думка Л.К. Латишева, який до цього ж вводить термін комунікативна компетенція. Під комунікативною компетенцією розуміється комплекс передумов, без яких неможлива мовна комунікація. Він говорить, що реакція людини на текст визначається не тільки властивостями самого тексту (його семантикою і структурою), але і наявністю певних передумов, якими людина повинна володіти, щоб адекватно сприйняти та інтерпретувати текст, наявність звичок відносно певних мовних стандартів і стереотипів та певних попередніх знань, без яких не можна повністю зрозуміти, про що йдеться [18, 29].

При цьому Латишев ділить комунікативну компетенцію на складові, кожна з яких відіграє свою роль в процесі сприйняття та інтерпретації тексту. Відсутність в одержувача тексту необхідної попередньої інформації призводить до ситуації, коли окремо слова зрозумілі, але незрозуміла суть сказаного. Що стосується невідповідності тексту звичним мовним стандартам, Латишев

вважає, що вона може викликати як позитивний, так і негативний ефект. Стосовно цього він зазначає, що, якщо незвичність способу вираження – результат невміння, недостатньої комунікативної компетенції, то вона стає фактором, що перешкоджає успішній комунікації, що в свою чергу ускладнює її сприйняття, відволікає увагу від змісту [18, 30].

Таким чином, вплив, який чиниться текстом на адресата, визначається співвідношенням властивостей тексту з комунікативною компетенцією адресата. А для того, щоб досягти в перекладі регулятивного впливу, необхідно, щоб співвідношення властивостей тексту, що перекладається, з комунікативною компетенцією носія мови, на яку перекладають, було б аналогічним співвідношенню властивостей вихідного тексту з комунікативною компетенцією носія вихідної мови. Тож, перекладний текст має бути нерівним початковому тексту тією мірою, в якій комунікативна компетенція носіїв мови, на яку перекладають, не дорівнює комунікативній компетенції носіїв вихідної мови. Ця цілеспрямовано створювана перекладачем нерівність двох текстів компенсує нерівність двох комунікативних компетенцій таким чином, щоб виникала відносна рівність двох співвідношень, що і забезпечує еквівалентність регулятивного впливу двох текстів [18, 30].

Отже, причинами перекладацьких трансформацій є суттєві розбіжності комунікативних компетенцій носіїв вихідної мови і носіїв мови, на яку перекладають, і необхідність вдосконалити їх заради досягнення рівноцінності регулятивного впливу вихідного тексту і тексту перекладу. Таким чином, Латишев пов'язує необхідність використання перекладацьких трансформацій з комунікативною компетенцією. В цілому, Л.К. Латишев виділяє три основні причини перекладацьких трансформацій:

1. Розбіжності в системах мови оригіналу і мови перекладу, які можуть бути наступними:

а) в одній з мов відсутня категорія, властива іншій мові;

- б) всередині однієї і тієї ж категорії членування різні;
- в) зіставні лінгвістичні категорії не цілком збігаються за обсягом значення.

2. Розбіжності норм мови оригіналу і мови перекладу. З порушенням норми ми зустрічаємося в тих випадках, коли зміст фрази зрозумілий, однак виникає відчуття неправильності мови (нормативні відхилення).

3. Розбіжність узусу, тобто правила ситуативного використання мови, що відображають мовні звички і традиції певного мовного колективу, що діє в середовищі носіїв мови оригіналу і мови перекладу [18, 189].

А.Ф. Архипов виділяє вісім мотивів застосування трансформацій, з метою досягнення більш високого рівня еквівалентності:

- 1) прагнення уникнути порушення норм сполучуваності одиниць у мові перекладу, так званого буквалізму;
- 2) прагнення зробити переклад більш ідіоматичним, тобто використовувати вирази і конструкції більш вживані в мові перекладу;
- 3) необхідність подолання міжмовних відмінностей в оформленні однорідних членів речення;
- 4) прагнення уникати нехарактерних для мови перекладу словотворчих моделей;
- 5) прагнення уникати неприродності, неестетичності деяких повторів, надлишковості, неясності і нелогічності висловів;
- 6) прагнення до більш компактного варіанту перекладу;
- 7) прагнення донести до рецептора важливу фонову інформацію або зняти надлишкову;
- 8) прагнення відтворити гру слів та образність, що часто передаються досить важко [7, 53].

На думку Є.В. Бреуса мотиви перекладацьких трансформацій полягають в тому, що сенс оригіналу передається за допомогою перекладацьких

відповідностей, які мають не тільки інше мовне вираження, але і відмінний від оригіналу набір сем, а це і породжує необхідність у всіляких перекладацьких трансформаціях [4, 14].

Як стверджує В. Карабан, обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, правильно визначити граматичні труднощі перекладу й конструювати речення у перекладі відповідно до норм мови і жанру перекладу [10, 16].

Усі граматичні труднощі перекладу В. Карабан поділяє на такі групи:

1) труднощі, зумовлені розбіжностями в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій;

2) труднощі, пов'язані з різним обсягом змісту подібних у двох мовах форм і конструкцій;

3) труднощі, каузовані наявністю граматичних явищ у мові тексту оригіналу, що мають відмінні від відповідних граматичних явищ мови перекладу функціональні характеристики;

4) труднощі, пов'язані з граматичними явищами, що мають різні частотні характеристики та викликані розбіжностями в мовностилістичних нормах текстів мовами оригіналу й перекладу [10, 17].

При перекладі з української мови на англійську чи будь-яку іншу мову причина, що спонукає до використання перекладацьких трансформацій, найчастіше полягає у властивому англійській мові баченні світу і, відповідно, явищем мовної вибіркості. При перекладі має місце не тільки контакт двох мов, а й зіткнення двох культур.

Описуючи конкретну предметну ситуацію англійською мовою можна обрати іншу, ніж в українській мові відправну точку в описі, використовувати інший предикат або конфігурацію ознак. Для неї, зокрема, характерним є переважне використання дієслівних форм. Українській мові, навпаки, властиве

широке використання опредмечених дій і ознак, що виявляється в більш частому, ніж в англійській мові, використанні іменників [4, 14].

Необхідно зазначити, що всі причини використання граматичних трансформацій зводяться до двох основних – об’єктивних та суб’єктивних. З об’єктивних причин відбуваються трансформації, пов’язані з культурними відмінностями носіїв двох мов, з відмінностями граматичних структур мов тощо. До суб’єктивних причин відносять нестачу часу в умовах усного перекладу, власний стиль перекладача, його належність до мови оригіналу чи перекладу тощо. При цьому необхідно підкреслити, що існує два основних види граматичних заміні: стійкі міжмовні відповідності, утворені за допомогою граматичних трансформацій, і контекстуальні, що утворюються в процесі перекладу залежно від контексту. Всі ці заміни відбуваються внаслідок відмінностей у структурах двох мов – мови оригіналу і мови перекладу:

1. Положення мовної одиниці в системі мови (частини мови). Відповідні семантичні одиниці в різних мовах можуть також мати різну значимість, тобто займати різне положення в системі мови. Слово може бути більш вживаним в одній мові, а в іншій мати більш вузьке чи навіть термінологічне значення. Слова можуть також мати різне граматичне значення. У одній мові слово може бути вжите лише як іменник, а в іншому як іменник, дієслово і прикметник. Незважаючи на відносну близькість частин мови за складом в обох мовах, більш глибоке знайомство з ними свідчить про значне розходження між ними. Ця відмінність, перш за все, полягає в розбіжності у складі граматичних категорій та засобів їх вираження в обох мовах [28, 28].

2. Внутрішньомовні чинники. До них відносять сполучуваність і комунікативну структуру висловлювання. Комунікативна структура висловлювання являє собою склад компонентів, один з яких має мінімальне комунікативне навантаження і іменується «темою», а інший – максимальне комунікативне навантаження і іменується «ремою».

3. Граматичні категорії: відмінка, числа, роду, означеності-неозначеності, ступеня якості, виду та часу, стану;

4. Різниця синтаксису в українській і англійській мовах. Комунікативне навантаження смислових груп, оформлених різними членами речення, підкреслюється різноманітними мовними засобами, різними в різних мовах. Так в англійській мові підмет, для якого характерна початкова позиція, часто виявляється компонентом з мінімальним комунікативним навантаженням, а до кінця речення воно поступово зростає. Семантичний порядок слів наростання комунікативного навантаження, таким чином, збігається з синтаксичним членуванням на граматичний суб'єкт і предикат [39, 24]. Саме цей фактор є причиною синтаксичних перебудов при перекладі з української мови на англійську і навпаки. Наприклад, українська тематична група, що має вільну синтаксичну реалізацію, при перекладі на англійську мову оформляється як підмет; за рахунок цього, таким чином, зберігається початкова позиція смислової групи. Зміною її синтаксичної функції семантичний порядок слів приводиться у відповідність з синтаксичним [39, 25].

Граматичні властивості мовних одиниць складаються з цілого ряду мовних явищ: форма слова, словосполучення, речення, порядок елементів, граматичні значення форм, контекстуальні функції форм і значень. Кожного разу, розглядаючи інформаційну потужність тієї чи іншої мовної одиниці, що підлягає перекладу, ми приймаємо до уваги не тільки лексико-семантичне значення слів та їх поєднань, а й їх граматичні властивості, які можуть досить суттєво впливати на міру упорядкованості перекладного повідомлення [36, 74].

Слід враховувати всі фактори, які можуть впливати на застосування граматичних трансформацій, а саме:

- 1) синтаксичну функцію речення;
- 2) його лексичне наповнення;
- 3) його смислову структуру;

- 4) контекст речення;
- 5) його експресивно-стилістичну функцію.

Логічна структура речення може вимагати від перекладача не тільки зміни, а й збереження іншомовної конструкції, коли це пов'язано з точністю передачі логічного наголосу. Контекстуальне оточення речення також може вимагати його граматичної трансформації в перекладі [42, 83]. Незважаючи на те, що усний переклад, також як і письмовий не може обходитися без трансформацій, перекладачеві потрібно бути обережним у їх застосуванні, тобто розумно їх використовувати. Зайва кількість перекладацьких трансформацій веде до вільності перекладу, результатом її може стати неприродність, неправильність і навіть незрозумілість мови. Брак перекладацьких трансформацій веде до буквалізму. Л.К. Латишев підкреслює, що перекладачеві, що не має достатнього досвіду практичної роботи, постійно загрожує небезпека впасти в одну з двох крайнощів: виходячи з неправильних уявлень про точність перекладу, йти по лінії буквалістського копіювання вихідного тексту або, прагнучи уникнути буквалізму в перекладі, йти по лінії занадто вільного перекладу, характерною рисою якого є велика кількість довільних невмотивованих перекладацьких трансформацій [18, 189].

Слід також пам'ятати, що в українській мові синтаксичні та морфологічні аспекти рівноцінні, а в англійській, що пояснюється її аналітичним характером, відносини між словами виражаються, в основному, порядком слів, тобто синтаксичними засобами, оскільки морфологічний початок відіграє другорядну роль. Такий пріоритет синтаксису часто створює труднощі при перекладі, які перекладач повинен вміти долати, використовуючи в процесі відповідні граматичні трансформації.

1.3 Класифікації граматичних трансформацій

1.3.1 Основні підходи до поділу перекладацьких трансформацій

Масштаб і глибина перекладацьких трансформацій бувають дуже різними – від трансформацій, що тягнуть за собою відносно невелику відмінність висловлювання, що перекладається, з вихідним, до випадків так званого парадоксального перекладу, коли зовнішня несхожість вихідного і перекладеного висловлювання така, що в варіанті, запропонованому мовним посередником, важко відразу ж визнати переклад і прийняти, що дане рішення є оптимальним, оскільки перекласти ближче до тексту було просто неможливим.

Як зауважує Л. К. Латишев, однією лише констатації факту наявності такого широкого діапазону перекладацьких трансформацій мало. Перекладачу корисно знати також основні типи перекладацьких трансформацій і вміти користуватися ними. На його думку володіння цим інструментарієм настільки ж цінне для мовного посередника, як для шахіста володіння репертуаром стандартних рішень у типових ситуаціях [18, 27].

Результати проведеного аналізу теоретичних першоджерел свідчать про те, що на даний момент існує безліч підходів до поділу перекладацьких трансформацій на види і типи, запропоновано їх численні класифікації. Розглянемо окремі з них більш детально.

Так Л. С. Бархударов стверджує, що всі види перетворень чи трансформацій, які здійснюються в процесі перекладу можна звести до чотирьох елементарних типів:

1. Перестановка – тобто зміна розташування мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні речення в будові тексту.

2. Заміна – найбільш поширений і різноманітний вид перекладацької трансформації. У процесі перекладу заміні можуть підлягати як граматичні

одиниці, так і лексичні, у зв'язку з чим можна говорити про граматичні та лексичні заміни. До граматичних в свою чергу відносять:

- а) заміну форм слова;
- б) заміну частин мови;
- в) заміну членів речення (перебудову синтаксичної структури речення);
- г) синтаксичні заміни в складному реченні:
 - заміна простого речення складним;
 - заміна складного речення простим;
 - заміна підрядного речення головним;
 - заміна головного речення підрядним;
 - заміна підрядного сурядним;
 - заміна сполучникового типу зв'язку безсполучниковим;
 - заміна безсполучникового типу зв'язку сполучниковим.

3. Додавання – тип перекладацької трансформації, що ґрунтується на відновленні при перекладі опущених в мові оригіналу слів, які були б доречними.

4. Опущення – явище, прямо протилежне додаванню [3, 190]. Під опущенням мається на увазі опущення тих чи інших надлишкових слів при перекладі.

А.Д. Швейцер пропонує наступну класифікацію граматичних трансформацій:

1. Об'єднання речень – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі передається шляхом з'єднання двох простих речень в одне складне.

2. Членування речень – спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на дві або більше предикативні структури мови перекладу.

3. Додавання граматичних одиниць, наприклад, сполучників, займенників тощо.

4. Опущення граматичних елементів [44, 180].

Український перекладознавець В. І. Карабан розрізняє п'ять основних видів граматичних трансформацій:

- 1) пермутація (перестановка);
- 2) субституція (заміна);
- 3) додавання;
- 4) вилучення;
- 5) комплексна трансформація [10].

Поділ перекладацьких трансформацій на типи, як і будь-яка інша класифікація, може здійснюватися на різних підставах. Л.К. Латишев при здійсненні даної класифікації бере за основу рівні мови. За його словами, це дозволяє не тільки класифікувати перекладацькі трансформації, але й провести межу між ними та іншим великим класом перекладацьких прийомів [18, 253].

Мовні рівні – це підсистеми загальної системи мови, кожна з яких характеризується сукупністю відносно однорідних одиниць і категорій мови, а також правил, що регулюють їх використання. Виділяються такі рівні мови: фонетичний, морфологічний, синтаксичний та лексичний.

Мінімальною мірою перекладацьких перетворень є перехід від фонетики вихідної мови до фонетики мови перекладу. Без зміни звукових оболонок значень переклад взагалі неможливо уявити. Якщо інших змін, крім такої заміни, не відбувається, то переклад виконаний за допомогою підстановок.

Фонетичне перетворення вихідного висловлювання не може вважатися трансформацією, оскільки воно є обов'язковим, константним елементом процесу перекладу. Про трансформації правомірно говорити лише в тих випадках, коли трансмовне перефразування торкається ще й інших рівнів мови:

морфологічного, лексичного, синтаксичного або ж ще більш глибоких структур породження мовлення [18, 254].

Якщо в результаті підстановок виникає висловлювання, симетричне вихідному на всіх рівнях, за винятком фонетичного, то використання рівневих трансформацій веде до їх асиметрії на тому чи іншому рівні – в залежності від того, яка трансформація мала місце.

Перетворення на рівні частин мови Л.К. Латишев називає категоріально-морфологічними трансформаціями, оскільки частини мови є однією з основних категорій морфології. Цей тип трансформацій широко застосовується в перекладі. Їх особливість полягає в тому, що вони в мінімальному ступені відбиваються на переданому змісті – не несуть за собою істотних змістовних втрат або модифікацій [18, 255].

Досить нейтральні щодо переданого змісту також синтаксичні трансформації. Синтаксична трансформація може полягати в заміні одного типу синтаксичної конструкції іншим. Крім того, Л.К. Латишев виділяє лексичні трансформації, що полягають в тому, що в процесі перекладу деякі лексеми вихідного висловлювання замінюються не системними (словниковими) лексичними еквівалентами мови перекладу, а деякими контекстуальними еквівалентами, тобто еквівалентами тільки на даний конкретний випадок, які при накладенні один на одного лексичних систем мови оригіналу і перекладу не перетинаються. Виокремлені Л.К. Латишевим стилістичні трансформації підрозумівають зміну стилістичного забарвлення одиниці перекладу. Крім того, він виділяє також глибинні трансформації, що, на його думку, втручаються в більш глибинний шар мовленнєвої діяльності, в результаті чого зазнає змін сама схема думки [18, 256].

Таким чином, проаналізувавши запропоновані вище класифікації перекладацьких трансформацій, можна зробити загальний висновок, що граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення в

процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу. На синтаксичному рівні застосовуються синтаксичні трансформації:

- 1) синтаксичне уподібнення;
- 2) перестановки;
- 3) заміна членів речення;
- 4) перехід від зворотного порядку слів до прямого;
- 5) зміна предикатів при перекладі;
- 6) перетворення активних конструкцій в пасивні і навпаки;
- 7) членування речень;
- 8) об'єднання речень;
- 9) заміна типу синтаксичного зв'язку;
- 10) опущення;
- 11) доповнення.

На морфологічному рівні застосовуються наступні трансформації:

- 1) заміна частин мови;
- 2) граматична заміна числа;
- 3) заміна граматичного часу;
- 4) словотворчі трансформації.

1.3.2 Граматичні трансформації на морфологічному рівні

Замінами на морфологічному рівні вважається спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю мови перекладу з іншим граматичним значенням [18, 257].

В перекладацькій практиці зустрічаються різні види граматичних замін. Розглянемо найпоширеніші з них більш детально.

Найпоширенішим видом морфологічної трансформації є заміни частин мови. Подібні заміни, на думку Т.Р. Левицької, зазвичай викликані різним вживанням слів і різними нормами сполучуваності в англійській і українській

мовах, а в деяких випадках – відсутністю частини мови з відповідним значенням в українській мові [21, 89].

Найпростішим видом такої заміни є передача займенника мови оригіналу в іменник або власну назву мови перекладу і навпаки. Конкретизація займенників в даному випадку здійснюється на основі даних широкого контексту.

Необхідно зауважити, що досить часто в перекладі також зустрічається заміна зворотна вищезазначеній, тобто, коли іменник або власна назва замінюється займенником.

Як зазначає Т. Левицька та А. Фітерман, досить поширеною при перекладі є заміна прикметника іменником або прислівником [21, 90].

При перекладі з української мови на англійську чималу трудність представляють собою заміни віддієслівного іменника дієсловом, і навпаки – дієслова віддієслівним іменником.

В англійській мові імена діячів зазвичай утворюються за допомогою суфіксу –er. Вони широко вживаються не тільки для позначення осіб певної професії, але й для характеристики дій непрофесіоналів. Значення таких іменників як правило передаються в перекладі за допомогою українських дієслів.

Як демонструють вищенаведені приклади, заміна дієслова іменником часто супроводжується заміною прислівників на прикметник, дієслова ж часто замінюються відповідними іменниками.

Українські іменники, часто замінюються англійськими прикметниками, утвореними від географічних назв.

Нерідко також подібна заміна застосовується у відношенні англійських прикметників у порівняльному ступені зі значенням збільшення або зменшення обсягу, розміру або ступеня [12, 76].

Як зазначалося раніше, для української мови характерна тенденція до субстантивзації або опредметнення дій і процесів. Наслідком цієї закономірності є велика кількість віддієслівних іменників у позиціях суб'єкта, об'єкта й обставини. В англійській мові тенденція до опредметнення дій виражена менш чітко, і віддієслівні конструкції в цілому використовуються рідше, ніж в українській. При перекладі це розходження породжує необхідність здійснення ряду перетворень.

У українській мові широко використовуються вислови, в яких підмет виражено словосполученням, що складається з віддієслівного іменника, що означає певний процес, і іншого імені, що означає суб'єкт або об'єкт процесу.

В англійських посібниках з мовного стилю говориться про те, що небажано використовувати абстрактні іменники в якості суб'єкта. Іншими словами, при перекладі подібних висловів необхідно змінити суб'єкт, замінивши віддієслівний іменник у позиції підмета на конкретний іменник. Здійснити це перетворення дозволяє такий перекладацький прийом, як розгортанням редукованого предикату. Редукованим предикатом називають предикат в словосполученні, виражений прикметником, дієприкметником або віддієслівним іменником, але такий, що виконує функції дієслова. Даний прийом полягає в тому, що в процесі перекладу відбувається розгортання словосполучення в окреме речення. При цьому назва дії перетвориться в дієслівний чи іменний предикат, а конкретний діяч у ролі суб'єкта визначається з опорою на контекст в залежності від функції імені при віддієслівному іменнику [4, 34].

У тих випадках, коли назва при віддієслівному іменнику означає об'єкт, перекладач виявляє конкретного діяча, спираючись на більш широкий контекст. У конструкціях з назвою при віддієслівному іменнику у функції об'єкта віддієслівний іменник при перекладі може бути опущений. Головну роль в даному випадку виконує сам іменник.

Подібне перетворення має місце, коли назву в позиції підмета виражено іменниками, похідними від дієслів, що не мають конкретного сенсу без своїх об'єктів, типу «надання допомоги», «здобуття перемоги», «нанесення шкоди», «надання послуги», «вчинення крадіжки» тощо. Такі іменники утворюють фразеологічні сполучення, конкретний зміст яких укладено в об'єкті.

Ім'я може бути також похідним від дієслів із загальним значенням дії, типу «організація екскурсій (лекцій, заходів)», «досягнення незалежності (результатів)», «скликання конференції (наради)», «реалізація планів (програм)», «укладення договору», «надання позики (кредиту, незалежності)», «виникнення небезпеки (війни)», «створення баз (зон)».

Крім функції підмета, українські віддієслівні іменники можуть виконувати функції другорядних членів речення – додатка, означення та обставини. В аналогічних англійських висловах віддієслівні іменники також є поширеним явищем. Як зазначають дослідники стилю мови, при описі процесів в англійській мові віддають перевагу іншим мовним засобам, таким як інфінітив, дієприкметник, герундій і прикметник. Дієслівні імена, які виконують функцію об'єкту, можуть передаватися інфінітивом або герундієм [4, 35].

Особова форма дієслова часто перекладається дієприкметником завдяки чому змінюється синтаксис речення.

Очевидно, що, використовуючи при перекладі будь-які граматичні заміни частин мови, перекладачеві часто доводиться супроводжувати їх також і заміною членів речення, тобто перебудовою синтаксичної структури речення. Таким чином, синтаксичні та морфологічні трансформації постійно знаходяться у взаємодії.

Досить поширеною на граматичному рівні є також перекладацька трансформація націлена на заміну числа. В англійській і українській мові існують форми однини і множини, і, як правило, співвіднесені іменники в оригіналі і в перекладі вжиті в тому ж самому числі, за винятком випадків, коли

формі однини в англійській відповідає форма множини в українській (*money* – *гроші*, *ink* – *чорнило*) або навпаки англійському множинному відповідає українське єдине (*struggles* – *боротьба*, *outskirts* – *окраїна*). Але в певних умовах заміна форми числа в процесі перекладу може застосовуватися як засіб створення оказіональної відповідності [13, 78].

Як зазначалося раніше, на відміну від англійської мови в українській є граматична категорія виду. Англійська мова з часом втратила дану категорію, придбавши натомість безліч граматичних часових форм дієслова. У зв'язку з цим при перекладі з української мови на англійську виникає необхідність заміни граматичного часу. Найчастіше, українському дієслову минулого часу доконаного виду відповідають дієслова простого теперішнього часу або перфекту теперішнього часу.

Деякі дослідники, зокрема А. Фітерман, Т. Левицька, Л. Мізецька, відносять до класу граматичних трансформацій так звані словотворчі трансформації. Той факт, що питома вага афіксальних утворень в англійській мові значно вища, порівняно з українською, призводить до впровадження додаткових лексем у текст [21, 91]. Так, наприклад, суфікс *-able* є дуже продуктивним і утворює, в основному, прикметники від дієслів. Він має зазвичай модальне значення, тому його часто використовують для перекладу таких модальних слів, як «можливо», «неможливо» тощо.

1.3.3 Граматичні трансформації на синтаксичному рівні

Однією з найпоширеніших на синтаксичному рівні трансформацій, що застосовуються в процесі перекладу, є синтаксичне уподібнення або дослівний переклад, що представляє собою тип «нульової» трансформації, що зустрічається тільки в тих випадках, коли і в мові початкового тексту і в мові перекладу є паралельні синтаксичні структури. Але, як уже згадувалося раніше, такі випадки досить рідко зустрічаються в перекладацькій практиці.

Однак А.В. Федорова зазначає, що всякого роду спроби перекласти дослівно той чи інший текст чи відрізок тексту призводять якщо не до повної незрозумілості цього тексту, то в усякому разі до надлишковості і незрозумілості [38, 131].

Іншою трансформацією на даному рівні є перестановка, тобто зміна розташування (порядку розташування) мовних елементів у тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Такими елементами є слова, словосполучення, головні і підрядні речення й цілі речення. В усному перекладі перестановки як вид перекладацьких трансформацій зустрічаються досить часто, проте зазвичай вони поєднуються з іншими видами граматичними замінами.

Застосування такої трансформації, як заміна членів речення, призводить до перебудови його синтаксичної структури. Такого роду перебудова відбувається у ряді випадків при заміні частин мови. Наприклад, заміна іменника дієсловом супроводжувалася заміною означення обставиною. Більш суттєва перебудова синтаксичної структури пов'язана з заміною головних членів речення, особливо підмета. Використання подібних заміни значною мірою зумовлене тим, що в англійській мові частіше, ніж в українській, підмет виконує інші функції, ніж позначення суб'єкта дії, наприклад, об'єкта дії. В даному випадку підмет замінюється доповненням.

При позначенні часу підмет замінюється обставиною часу. При позначенні простору підмет замінюється обставиною місця. При позначенні причини підмет замінюється обставиною причини [13, 80].

При перекладі з української, перекладачеві слід виявляти більшу гнучкість щодо порядку слів, готовність замінювати іменники дієсловами, а дієслова іменниками, перетворювати активні конструкції в пасивні і навпаки, опускаючи деякі слова і міняти місцями частини речення, вставляти безособові конструкції.

Поширеним є також перехід від зворотного порядку слів до прямого. У процесі перекладу з української мови на англійську, особливо усному, певні труднощі можуть представляти висловлювання зі зворотним порядком слів. У таких випадках перекладач часто вдається до переходу від зворотного порядку слів до прямого. Ця синтаксична трансформація особливо необхідна при перекладі з мов синтетичних мовами аналітичними. Вона і має місце при перекладі з української мови на англійську.

Висловлювання зі зворотним порядком слів є характерною ознакою текстів українською мовою. В англійській мові інверсія використовується набагато рідше. Це породжує необхідність у різних перекладацьких трансформаціях, для поглибленого розуміння яких слід розібратися в природі комунікативної структури висловлювання [4, 22].

При перекладі на англійську мову, тобто при зміні плану вираження висловлювання, здійснюються найрізноманітніші перебудови мовної структури. Черняхівська Л.А. виділяє синтаксичні перетворення, яким піддаються смислові групи висловлювання при перекладі на англійську мову. Інформаційна структура – структура змісту висловлювання – при перекладі зберігається незмінною. Це означає, зокрема, що смислові групи, що мали в українській мові варіанті висловлювання функції теми і реми, мусимо зберегти і в англійському варіанті, в іншому випадку зміст висловлювання може бути викривленим [39, 67].

При породженні висловлювання смислові відрізки, оформлені членами речення, розташовуються в певній послідовності у відповідності з рухом думки від вихідного пункту повідомлення до його смислового центру. Змістовний відрізок, що виражає «стару» інформацію і має мінімальне комунікативне навантаження, іменується «темою». Відрізок з максимальним комунікативним навантаженням, що виражає ту інформацію, заради якої здійснюється висловлювання, іменується «ремою» [4, 21].

Іншими важливими для досягнення адекватного перекладу поняттями є «монорема» та «дирема». Монорема – це вислів, що представляє собою граматично повне речення, в якому тематичний елемент виражений експліцитно, але також воно містить нове, тобто вказує новий для одержувача об'єкт повідомлення (нову тему). При цьому тема може мати будь-яке граматичне оформлення, може бути виражена навіть морфемою. Дирема – це речення, в якому тема не містить нового, тобто називає вихідний пункт повідомлення, вже відомий одержувачу [39, 23].

Таким чином, узагальнюючи визначення Л. А. Черняхівської, можна зробити висновок, що висловлювання, що містить цілком нову інформацію, називається моноремою, а висловлювання, в якому тема не містить нового, – диремою. Монореми зустрічаються в початкових фразах тексту і на початку абзацу. Диреми з'являються в ході розповіді. Для того, щоб визначити, в чому полягає відмінність між компонентами комунікативної структури висловлювання в українській та англійській мовах, проаналізуємо приклад перекладу монореми та дирери англійською. В даному випадку рема з кінцевої позиції переміщується на початок англійської фрази. При цьому вона зберігає своє синтаксичне оформлення, залишаючись підметом.

Як в українській мові, так і в англійській у випадку з диремою дотримуються принципу поступового наростання комунікативного навантаження до кінця висловлювання. Початкову позицію займає тема, а кінцеву – рема. Подібний порядок проходження теми і реми приходить у протиріччя з вимогою про збереження в англійській диремі прямого порядку слів.

Одне і те ж висловлювання перекладається по-різному, в залежності від того, чим воно є, моноремою чи диремою.

У диремах зі зворотним порядком слів потрібні великі перебудови синтаксичної структури [4, 22].

До синтаксичних трансформацій можна також віднести таке явище, як зміна предикатів при перекладі. Одна і та ж предметна ситуація в українській мові може бути описана за допомогою різних предикатів. Порівняємо: «*Автомобіль рухається швидко*» (предикат дії) і «*Рух автомобіля швидкий*» (предикат стану).

Аналіз перекладів з української мови на англійську свідчить про те, що і в міжмовному спілкуванні зміна предикату – також досить поширене явище. Однією з основних причин трансформацій, що супроводжуються зміною предиката, є вибірковість української та англійської мови стосовно ознак предметної ситуації. У тих випадках, коли дія позначає перехід в якісно або кількісно новий стан, в українській мові зазвичай використовується предикат дії, тоді як в англійській віддають перевагу предикату стану. При цьому вихідна і кінцева форми бувають об'єднані ставленням процес – результат [4, 23].

Аналогічне відношення виникає при перекладі українських висловлювань з дієслівним предикатом, що пропагують прояв якої-небудь ознаки, наприклад, нервувати, ревнувати, спізнюватися. В аналогічному англійською висловлюванні використовується предикат стану.

В інших випадках предикат стану в кінцевому англійському висловлюванні відповідає українському дієслівному предикату, вираженому поєднанням дисемантизованого каузативного дієслова та назви дії [4, 16].

Нерідко при перекладі з української мови на англійську перекладачеві доводиться вдаватися до перетворень активних конструкцій українських речень в пасивні конструкції англійських. Найчастіше заміна українського активного дієслова англійським пасивом супроводжується перетворення форми непрямого відмінка в підмет. [5, 135].

Однак не рідкісними є випадки, коли українські конструкції в пасивному стані перекладаються англійськими активними конструкціями. Це пов'язано з тим, що в реченнях української мови допускається відсутність діючої особи, а

отже опускається підмет, в ролі присудка ж використовуються дієслова, що закінчуються на *-ся*, неозначено-особові форми дієслова в пасивному стані. В англійській же мові таке явище є неприпустимим і в залежності від контексту додається підмет, замінюючи тим самим пасивний стан активним.

З-поміж граматичних трансформацій на синтаксичному рівні суттєве місце також належить членуванню речення. Відмінності, пов'язані з мовною вибірковістю, знаходять своє втілення й у ступенях дискретності в описі предметної ситуації. Ситуація, яка в одній мові описується за допомогою однієї ознаки, в іншій мові вимагає для свого висловлювання двох чи більше ознак. Англійській мові властиві більш економні способи вираження думки, ніж в українській мові, тобто остання є більш дискретною, ніж англійська, що веде до розширення обсягу перекладного тексту.

Таким чином, членування речення – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на дві і більше предикативні структури мови, на яку перекладають. Ця трансформація зумовлена структурно-типологічними розбіжностями між реченнями вихідної мови і мови перекладу.

Трансформація членування призводить до перетворення простого речення вихідної мови в складне речення мови перекладу, при цьому складні синтаксичні конструкції речень замінюються простими [28, 169]. В той же час даний вид трансформації може також призвести до перетворення одного складного речення в два прості.

Спосіб перекладу, зворотний вищезазначеному, об'єднання речень, являє собою заміну складного речення вихідної мови простим реченням мови перекладу або перетворення синтаксичної структури в оригіналі шляхом з'єднання двох або більше простих речень. Об'єднання застосовується, як правило, в умовах відмінності синтаксичних або стилістичних традицій.

Заміна типу синтаксичного зв'язку пояснюється тим фактом, що як в англійській, так і в українській мові речення можуть з'єднуватися один з одним як за допомогою сурядного, так і за допомогою підрядного зв'язку. Проте, як зазначає В.І. Карабан, в цілому українській мові більш характерна перевага сурядних конструкцій, у той час як в англійській підпорядкування якщо не переважає, то, у всякому разі, зустрічається частіше, ніж в українській [11, 147]. Тому при перекладі з української мови на англійську часто відбувається заміна підпорядкуванням.

Заміна підпорядкуванням в більшості випадків поєднується з заміною безсполучникового зв'язку сполучниковим. У наступному прикладі заміна підпорядкуванням поєднується з трансформацією простого речення з однорідними присудками у складне.

Заміна підрядного зв'язку, у тому числі безсполучникового, підпорядкуванням може мати місце і в межах простого речення [21, 93].

Однією з основних причин подібних трансформацій є індивідуальний стиль перекладача.

На синтаксичному рівні при перекладі опущенню піддаються частіше за все слова, що є семантично надмірними, тобто ті, що виражають значення, які можуть бути вилучені з тексту і без їхньої допомоги. Як система мови в цілому, так і конкретні мовні твори мають, як відомо, дуже великий ступінь надмірності, що дає можливість застосовувати ті чи інші опущення в процесі перекладу [3, 207]. Необхідність використання опущень пов'язана з тим, що в порівнянні з українською мовою, англійська є більш компактною, а використання зайвих слів, які не змінюють загального сенсу, веде до надмірності та калькування з української. Крім того, при усному перекладі опущення – це одна з найцінніших трансформацій, завдяки якій перекладач має можливість економити час. Але, необхідно пам'ятати, що зловживання цим видом трансформації веде до втрати загального сенсу.

Використання наступної перекладцької трансформації – додавання – передбачає використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповідників в оригіналі. За словами Л. С. Бархударова, долучення – це формальна невиразність семантичних компонентів словосполучення мовою оригіналу [3, 190].

Крім всіх перерахованих видів трансформацій зустрічається і такий особливий вид, як невмотивовані трансформації. Трансформації такого типу можна прирівняти до перекладацьких помилок. Використовуючи невмотивовані трансформації, перекладач тією чи іншою мірою спотворює найцінніше – зміст вихідного тексту. Практика показує, що частіше ці трансформації використовуються усними перекладачами. Як відомо, усний перекладач перебуває в умовах обмеженості часу, тому не має можливості обміркувати, чи правильно зрозуміли початковий текст. Незважаючи на те, що перекладач має право попросити повторити незрозумілу йому фразу, це не прирівнює його умови до умов письмового перекладача, адже перезапит більше двох раз говорить про некомпетентність усного перекладача. Таким чином, він повинен створити текст перекладу, спираючись на отриману інформацію, зміст якої, можливо, зрозумілий неправильно, що й веде до невмотивованих трансформацій.

Перекладацькі трансформації в чистому вигляді зустрічаються рідко. Як правило, вони поєднуються одна з одною, тобто перестановка супроводжується заміною, граматична трансформація супроводжується лексичною і так далі. Саме тому переклад являє собою складний і важкий процес, що потребує подальшого дослідження з метою подальшого вдосконалення перекладацьких технологій.

Висновки до 1 розділу

Переклад супроводжується низкою граматичних трансформацій, характерною рисою яких є їх цілеспрямованість на досягнення адекватності. Важливим чинником, який впливає на вибір відповідника, є норми мови перекладу, що й визначають обсяг граматичних перетворень.

Найголовніше завдання перекладача – досягти семантичної еквівалентності вихідного тексту і тексту перекладу. Для її досягнення потрібні різноманітні перекладацькі перетворення і трансформації, що стосуються граматичної структури повідомлення. Основна причина, що спонукає до застосування граматичних трансформацій, криється в тому, що кожна мова має свою власну, своєрідну структуру, і перекладач повинен це враховувати. Саме відмінності в структурах вихідного тексту і його перекладу змушують перекладача використовувати трансформації на різних рівнях мови (лексичному, граматичному тощо).

Але, окрім об'єктивних причин використання граматичних трансформацій, дослідники виділяють також і суб'єктивні. До суб'єктивних причин відносять нестачу часу в умовах усного перекладу, власний стиль перекладача, належність перекладача до носіїв вихідної мови чи мови перекладу тощо.

Щоб подолати бар'єр відмінностей у мові оригіналу та мові перекладу і досягти адекватності в перекладі, застосовується цілий ряд перекладацьких трансформацій на граматичному рівні.

Вчені пропонують різні класифікації. Так, Л.К. Латишев взяв за основу рівні мови, а саме, фонетичний, морфологічний, синтаксичний і лексичний, і, відповідно виділив такі ж типи граматичних трансформацій.

За словами Л.С. Бархударова, всі види перетворень чи трансформацій можна звести до перестановок, замін, додавання й опущення.

А.Д. Швейцер класифікував граматичні трансформації наступним чином: 1) об'єднання речень; 2) членування речень; 3) додавання граматичних одиниць; 4) опущення граматичних елементів.

В. І. Карабан розрізняє п'ять основних видів граматичних трансформацій: 1) пермутація (перестановка); 2) субституція (заміна); 3) додавання; 4) вилучення; 5) комплексна трансформація.

Слід також зазначити, що, як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто, наприклад, перестановка супроводжується заміною, граматична трансформація зазвичай може супроводжуватися лексичною тощо. Переклад є складною справою саме через цей комплексний характер перекладацьких трансформацій, в тому числі й граматичних, вміле застосування яких роблять його адекватним.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ С. МОЕМА «РОЗМАЛЬОВАНА ВУАЛЬ»

2.1 Переклад шляхом перестановки та заміни

Проведене дослідження теоретичних першоджерел з заявленої тематики доводить, що переклад вимагає застосування граматичних трансформацій, оскільки перекладачі постійно стикаються з певними труднощами, пов'язаними з відмінностями у граматичних системах мови оригіналу й мови перекладу. Основною метою нашого дослідження є поглиблення та систематизація існуючих теоретичних здобутків з даного питання та їх практичне втілення на основі матеріалу, що був розглянутий в попередньому розділі роботи. Тож, даний розділ присвячений аналізу основних особливостей використання граматичних трансформацій при перекладі з англійської мови на українську на прикладі роману англійського письменника Вільяма Сомерсета Моема «Розмальована вуаль» (переклад О. Гордінчук).

Встановлено, що під граматичною перекладацькою трансформацією розуміється зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі, що застосовується з метою уникнення граматичного буквалізму. Саме завдяки їм буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним.

Дослідивши основні причини та чинники граматичних трансформацій, проаналізувавши їх основні класифікації та підходи до їх поділу, беремо за основу нашого дослідження класифікацію, запропоновану українським вченим-перекладознавцем та мовознавцем В.І. Карабаном, згідно якої він виділяє

перестановку (пермутацію), заміну (субституцію), додавання, вилучення та комплексну трансформацію.

Перестановка – це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні.

They were borne in chairs, day after day, along a narrow causeway between interminable rice-fields [50, 97]. – *День за днем їх несли в кріслах по вузьких дорогах, що пролягали між нескінченних рисових полів* [29, 99].

В аналізованому прикладі перестановка була здійснена при передачі обставини часу *day after day*, яка була розміщена на початку речення, що пояснюється розбіжностями розташування теми та реми в англійській та українській мові.

Recalling what he had said to her and what she had said to him, she was dismayed to see what an arid and businesslike turn their conversation had taken [50, 97]. – *Згадуючи, що він їй сказав, і що вона відповіла йому, її злякало усвідомлення того, наскільки сухий та діловий тон отримала їхня розмова* [29, 99].

В даному випадку була здійснена перестановка підмета та присудка при перекладі (*their conversation had taken* – *отримала їхня розмова*), що також зумовлено відмінностями граматичних закономірностей двох мов.

He knew exactly what would happen and he had given her amah necessary instructions before her return [50, 99]. – *Він точно знав, що станеться і віддав амі всі необхідні розпорядження до її повернення* [29, 101].

В аналізованому прикладі перестановки зазнав прислівник *exactly*, що був переміщений при перекладі на позицію перед присудком.

Аналогічний випадок спостерігаємо і при перекладі наступного речення – прислівник *coolly* (холодно) стоїть в українському тексті перед присудком:

Kitty looked at him coolly [50, 129]. – *Кіті холодно подивилася на нього* [29, 103].

Перестановку прислівника *constantly* було також здійснено при перекладі наступного речення українською мовою:

We all pray for you constantly and for the soul of him you have lost [50, 233].
– *Ми всі постійно молимося за тебе і за душу, яку ти втратила* [29, 235].

В іншому випадку маємо справу з перестановкою, спричиненою особливостями утворення присвійного відмінку в англійській мові та відповідно різним порядком слів в мові оригіналу та перекладу:

Waddington's malicious eyes gleamed, but he held his tongue [50, 139]. – *Злісні очі Ведінгтона блиснули, але він змовчав* [29, 141].

Аналогічні випадки граматичної перестановки даного типу маємо і в наступних реченнях:

Then Kitty's thoughts wandered to the child which she herself would bear... [50, 193]. – *Потім думки Кітті повернулися до дитини, яку вона мала народити ...*[29, 195].

But she noticed a roguish smile on Waddington's face [50, 199]. – *Вона помітила огидну посмішку на обличчі Ведінгтона* [29, 201].

Таким чином, при перекладі аналізованого твору перестановки найчастіше застосовуються у випадку передачі англійських прислівників, присвійного відмінку та викликані розбіжностями в розміщенні головних та другорядних членів речення в англійській та українській мові.

Перестановки нерідко супроводжуються іншою граматичною трансформацією – заміною, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ (наприклад, замість форми однини у перекладі вживається форма множини), частин мови (наприклад, інфінітив при перекладі трансформується в іменник), членів речення (наприклад, додаток перетворюється при перекладі в підмет) та речень (наприклад, просте речення перетворюється на складне та навпаки).

Крім того, при перекладі можуть також застосовуватися заміни слова словосполученням, словосполучення – реченням, низки речень – одним складним реченням і навпаки.

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що одним із найбільш вживаних структурних перетворень є заміна частин мови. Перекладачі вдаються до неї зазвичай тоді, коли у мові перекладу немає частини мови чи конструкції з відповідним значенням, коли цього потребують норми сполучуваності. Так, наприклад, прикметники можуть замінюватися дієсловами:

Her style of speaking is reminiscent of her mother [50, 55]. – *Її манера спілкування нагадує манеру її матері* [29, 56].

Така заміна поєднується зі зміною типу присудка – складений іменний присудок замінюється на дієслівний.

Прикметник у предикативній функції (з дієсловом-зв'язкою *to be*), як правило, також перекладається дієсловом:

She was confused [50, 71]. – *Вона збентежилася* [29, 79].

I'm very proud of you, Walter [50, 166]. – *Я пишаюся тобою, Волтер* [29, 172].

Again he was silent [50, 166]. – *Він знову мовчав* [29, 172].

«Are you still angry with me?» he asked, the shadow of a smile on his lips... [50, 258]. – *«Ти все ще злишся на мене?», запитав він з легкою посмішкою на устах...* [29, 258].

Закономірною є трансформація прикметників у іменники, що пояснюється генетичною спільністю цих частин мови:

His voice had that constrained note which she had heard in it the night before [50, 71]. – *В його голосі відчувалася нотка напруженості, та, яку вона вже чула попередньої ночі* [29, 73].

У вищенаведеному прикладі англійський прикметник *constrained* було замінено іменником *напруженість*. У іншому випадку прислівник *anxiously* також було передано іменником: *She watched him anxiously* [50, 80]. – *Вона дивилася на нього з тривогою* [29, 82].

Зафіксовані також випадки передачі іменників прислівниками. Наприклад:

They waited in silence for the boy to answer [50, 6]. – *Вони мовчки почекали, доки прийде служка* [29, 7].

В даному випадку словосполучення *in silence* було перекладено прислівником *мовчки*.

У ході аналізу перекладу прикметників було встановлено, що англійські прикметники, утворені від географічних назв, найчастіше замінюються українськими іменниками. Так, наприклад, в наведеному нижче реченні англійський прикметник *Chinese* було перекладено українським іменником-власною назвою – *Китай*:

But he laughed also at the Chinese officials in Mei-Tan-Fu and at the cholera which decimated the city [50, 132]. – *Та він також сміявся над чиновниками з Китаю в Мей-Тан-Фу і над холерою, що спустошила місто* [29, 134].

Реалізація трансформації прислівників у прикметники підкріплена можливістю вживання у структурі речення, яке перекладається, дієслова з прикметником чи дієприкметника замість прислівника в мові оригіналу. Наприклад:

The words of a song sounded faintly [50, 291]. – *Чулися незрозумілі слова нісні* [29, 292].

Іншим прикладом застосування граматичної заміни даного типу є переклад наступного речення:

It is a rare accomplishment for young women of your world nowadays [50, 233]. – *Це рідкісне достоїнство молодих жінок сучасного світу* [29, 235].

У результаті такого перетворення відбувається зміна синтаксичних зв'язків слів речення. В українському реченні прикметники виконують функцію означення, називаючи ознаки іменника, натомість в англійському перекладі акцент робиться на ознаках дії, а прислівник при цьому виконує синтаксичну функцію обставини способу дії. Цілісний смисл усього речення за такої трансформації зберігається.

Зміна синтаксичних зв'язків слів відбувається і при перекладі наступного речення, в якому в українському варіанті спостерігаємо зміну типу питання і, відповідно, підмета та присудка:

What makes you think she knows it? [50, 200] – *Чому ти думаєш, що вона це знає?* [29, 201]

Заміна головних та другорядних членів речення була здійснена при перекладі українською мовою наступного речення:

«It was a terrible risk you were taking», she answered [50, 190]. – *«Ти дуже ризикуєш», – відповіла вона* [29, 192].

Заміна словосполучення словом спостерігається в наступному прикладі, де англійське словосполучення *in her bare feet* було перекладено українською за допомогою одного слова – прислівника *босоніж*:

She slipped into a kimono and in her bare feet went over to her dressing-table [50, 2]. – *Вона накинула халат і босоніж підійшла до туалетного столика* [29, 3].

Подібна граматична заміна була здійснена і при перекладі наступного речення, де словосполучення *can make ourselves at home* та *have an attachment* були передані словом *привичаїтися* та *прив'язані* відповідно:

We English have no very strong attachment to the soil, we can make ourselves at home in any part of the world, but the French, I think, have an attachment to their country which is almost a physical bond [50, 129]. – *Ми, англійці, не прив'язані до землі, ми можемо призвичаїтися в будь-якій частині світу. Але французи, на мою думку, прив'язані до своєї країни майже на фізичному рівні* [29, 131].

Крім того в даному випадку була здійснена інша граматична трансформація – складне речення було розчленовано на декілька простих, тобто відбулася заміна типу речення.

В іншому випадку при перекладі навпаки слово було замінено словосполученням – *prefer* – *надавати перевагу*:

To tell you the truth I much prefer whisky [50, 197]. – *Правду кажучи, я більше надаю перевагу віскі* [29, 199].

Наведений нижче приклад демонструє випадок застосування граматичної трансформації, що полягає в заміні категорії числа – форма однини в оригіналі (*no reason*) замінена на форму множини у перекладі (*немає причин*):

Even if he'd seen us go in there's no reason why we shouldn't hunt curios together [50, 81] – *Навіть якщо він і бачив, як ми заходили разом, у нас немає причин не спілкуватися один з одним* [29, 83].

При перекладі іншого речення з мови оригіналу було застосовано одразу і заміну форми множини одніною (*tones* – *тон*), і однини множиною (*cash* – *монети*):

Kitty turned from him in frightened horror, and the chair-bearers in gruff tones bade him begone, but he was importunate, and to be rid of him, shuddering, Kitty gave him a few cash [50, 81]. – *Кітті з жахом відвернулася від нього, і носії грубим тоном наказали йому забиратися геть. Проте він був настирним і, для того, щоб позбутися його, налякана Кітті дала йому декілька монет* [29, 83].

Досить поширеними є також граматичні трансформації на синтаксичному рівні, що передбачають заміну складного речення простим і навпаки. Так,

наприклад, при здійсненні перекладу наступного англійського складного речення його було розчленовано на декілька простих речень:

It is wicked of me to grieve, for I know that her good and simple soul has flown straight to heaven; she was a saint; but it is difficult always to control one's weakness [50, 172]. – *Гріх мені побиватися. Адже я знаю, що її добра і проста душа відлетіла прямо на небеса. Вона була святою. Та завжди важко не давати волі своїй слабкості* [29, 172].

Причиною застосування заміни граматичного часу є наявність в українській мові граматичної категорії виду. Англійська мова втратила дану категорію, придбавши натомість безліч граматичних часових форм дієслова. Наприклад:

Mr. Waddington and the nuns have told me such wonderful things about you [50, 166]. – *Містер Ведінгтон і сестри розповіли про тебе вражаючі речі* [29, 168].

В даному випадку англійська часова форма дієслова Present Perfect була передана українською мовою за допомогою форми минулого часу *розповіли*, оскільки в українській мові немає аналогічної граматичної форми, яка б точно передавала вихідний варіант.

When Waddington left her Kitty thought over what he had so carelessly said [50, 129]. – *Коли Ведінгтон пішов, Кітті почала обдумувати те, що він тоді начебто ненароком сказав* [29, 131].

В даному випадку через відсутність в українській мові такої граматичної форми як Past Perfect та необхідність зазначити і підкреслити послідовність дій при перекладі, в українському варіанті було використано слово *раніше*, що певною мірою конкретизує дієслово в минулому часі – *сказав*.

Як свідчать результати проведеного дослідження при перекладі роману С. Моема «Розмальована вуаль» найчастіше використовуються заміни частин мови, зокрема, прикметника у предикативній функції на дієслово, прикметника

на іменник, іменника на прислівник. Заміна частин мови викликана різним вживанням слів і різними нормами сполучуваності в англійській та українській мові, а іноді навіть і відсутністю частини мови з необхідним значенням в мові перекладу. При перекладі даного тексту помічені суттєві розбіжності у вживанні іменників в однині та множині в англійській і українській мовах, що зумовлюють застосування заміни форми числа при перекладі. В умовах даного тексту цей вид граматичної трансформації в процесі перекладу застосовується як засіб створення оказіональної відповідності. Досить поширеною є також заміна синтаксичних структур оригіналу – слова на словосполучення, складного речення на просте і навпаки. Має місце також такий вид трансформації, як заміна часової форми дієслова, що пояснюється відмінностями в граматичному складі двох мов. Всі ці прийоми необхідні для досягнення семантичної еквівалентності вихідного тексту та тексту перекладу (Додаток А).

2.2 Переклад шляхом додавання та вилучення

Додавання – це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення.

Додавання використовується при перекладі іменників, дієслів, прикметників, прислівників, слів інших частин мови та словосполучень.

Відмінності в граматичних часових формах англійської та української мови зумовлюють часте застосування прийому додавання при перекладі, за допомогою якого ці розбіжності максимально скорочуються і значення передається якомога ближче до оригіналу. Так, наприклад, в наведеному нижче реченні функціональні особливості відсутньої в українській мові англійської часової форми Present Perfect Continuous було відтворені за допомогою введення прислівника *постійно*:

I've been thinking about what you told me this afternoon [50, 190]. – Я постійно думаю про те, що ти сказала мені сьогодні вдень [29, 192].

В іншому випадку прийом додавання було застосовано у випадку передачі англійської часової форми Past Perfect. Оскільки в українській мові дана форма відсутня, при перекладі додається прислівник *раніше*, що більш чітко передає значення оригіналу:

She asked her if she had been in France and if she did not find the climate of Hong Kong trying [50, 133]. – Вона запитала її, чи була та раніше у Франції і чи не вважає вона клімат Гон Конгу важким [29, 135].

Додавання з тієї ж причини відбувається і при перекладі наступного речення, де при передачі форми минулого часу Past Perfect – *had hurt* – в українському реченні було додано прислівник *колись*:

She hoped that she had hurt him as much as he had hurt her [50, 250]. – Вона сподівалася, що вона поранила його так же сильно, як і він її колись [29, 252].

Додавання при перекладі дієслова з метою уточнення та конкретизації значення часто застосовується при перекладі з англійської при перекладі таких дієслів, як *be, have, get, take, keep* тощо:

The chapel was no more than a long low room with white washed walls and rows of deal benches... [50, 139]. – Каплиця являла собою не що інше як довгу низьку кімнату з білими стінами та рядами лавок [29, 141].

В даному випадку форма минулого часу дієслова бути перекладається як *являла собою*, що є більш характерним для викладу українською мовою.

Шляхом додавання компонентів перекладаються також, як правило, конструкції, що не є характерними для української мови. Так, наприклад, англійська конструкція *with the cholera* була перекладена українською за допомогою введення додаткового слова *прихід*:

Now, with the cholera, they are more than ever anxious not to be burdened with useless girls [50, 141]. – Тепер, з приходом холери, вони як ніколи стурбовані тим, щоб не бути похованими разом з цими нікчемними дівчатами [29, 143].

Подібним способом, тобто додаванням додаткового компоненту, було передано також словосполучення *two boys in uniform* – *два хлопчики одягнені в уніформу*:

Following the luxurious custom of the foreigners in China two boys in uniform came into the room with savouries and cocktails [50, 252]. – Наслідуючи звичай, що символізує розкіш для іноземців в Китаї, до кімнати зайшли з закусками та напоями два хлопчики одягнені в уніформу [29, 254].

Крім цього, в наведеному вище прикладі даний прийом було застосовано також при перекладі словосполучення *luxurious custom of the foreigners*, при передачі якого було введено додаткові компоненти – *звичай, що символізує розкіш для іноземців*. З метою дотримання норм української мови, а саме, розташування теми та реми в реченні, було здійснено також перестановку окремих компонентів.

Тож, як свідчать вищезазначені приклади, додавання при перекладі відбувається головним чином з причини відсутності того чи іншого граматичного явища у мові перекладу. В даному випадку до прийому додавання найчастіше перекладач вдавався при передачі англійських часових форм групи Perfect та Continuous, точне відтворення яких можливе лише шляхом додавання уточнюючих слів типу «раніше», «колись», «постійно» тощо. Також дана граматична трансформація широко застосовується при передачі англійських багатозначних дієслів, при перекладі яких українською мовою необхідно вводити додаткові компоненти з метою їх конкретизації. Наступним за поширеністю є випадок імплементації даного перекладацького прийому при передачі словосполучень, що зумовлено необхідністю приведення варіанту перекладу у відповідність до норм української мови.

Вилучення – це така граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент (нерідко це плеонастичне слово, словоформа, член або частина речення). Причиною вилучення того чи іншого компонента з речення є, як правило, також відсутність певного граматичного явища чи елемента в мові перекладу.

You'd better ask him [50, 125]. – *Краще запитайте його* [29, 127].

В наведеному вище прикладі при перекладі було вилучено компонент *should*, оскільки дослівна передача була б надлишковою та не відповідала нормам української мови.

Часто прийом вилучення застосовується у випадку наявності у вихідному варіанті допоміжних слів типу *do*, *does*, *did* тощо, а також слів-зв'язок. Наприклад:

«Do you smoke?» asked Kitty [50, 197]. – *«Ти палиш?»*, – *запитала Kimmi* [29, 199].

В даному випадку було вилучено допоміжне слово, що використовується для утворення англійської часової форми Present Simple та не є характерним для української мови – *do*. Аналогічні випадки застосування граматичного вилучення зустрічаємо і при перекладі наступних речень українською мовою:

You did not tell me that you had a great affection for her [50, 200]. – *Ти не говорив мені, що маєш палку пристрасть до неї* [29, 201].

Why did you want to see her? [50, 200] – *Навіщо ти хочеш її побачити?* [29, 201].

Do you know it? [50, 200]. – *Ти це знає?* [29, 201].

В наступному випадку вилучення зазнало англійське слово-зв'язка *at*. Окрім того, вилучено було також другорядний член речення – додаток *to one another*:

I am sure we have many things to say to one another [50, 197]. – *Я переконана, що ми маємо багато про що поговорити* [29, 199].

Аналогічний випадок застосування граматичного вилучення зустрічаємо і при перекладі наступного речення українською мовою, де було вилучення слово-зв'язку *is*:

He is a saint [50, 203]. – *Він святий* [29, 205].

При перекладі нижченаведеного прикладу було не лише вилучено слово-зв'язку *am*, а й також словоформу *to think*:

«I am glad to think that he has been able to do something for you», said Kitty [50, 200]. – *«Я рада, що він зміг зробити щось для вас», – сказала Kimmi* [29, 202].

В наведених нижче прикладах перекладу було здійснено вилучення компонентів в результаті заміни, що спричинена розбіжностями української та англійської мови. Так, в першому реченні словосполучення *with all your heart* було передано українською за допомогою орудного відмінка як обставина способу дії – *усім своїм серцем*, а в другому – *in a low voice* було перекладено таким же способом – *низьким голосом*. В обох випадках при перекладі було вилучено прийменники *with* та *in*, використання яких в прямому значенні в даному контексті є абсолютно недоречним:

You must love him with all your heart, my dear [50, 203]. – *Ти маєш любити його усім своїм серцем, моя люба* [29, 205].

«He's still alive,» said Waddington in a low voice [50, 218]. – *«Він ще живий», сказав Ведінгтон низьким голосом* [29, 218].

Таким чином, як демонструють проаналізовані приклади граматична трансформація, що полягає у вилученні окремих компонентів речення, застосовується, як правило, у випадку передачі граматичних явищ, що відсутні в мові перекладу, або ж перекладу слів, словоформ, членів або частин речення, які є надлишковими, тобто носять плеонастичний характер.

2.3 Переклад за допомогою комплексної трансформації

Комплексна граматична трансформація включає дві або більше простих граматичних трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюється перестановка та додавання.

Розглянемо особливості застосування даного прийому перекладу на наступних прикладах.

For a moment she had a picture before her mind's eye of that beggar with the tousled head in the blue rag through which you saw the emaciated limbs... [50, 252].
– Деякий час перед її очима висіла картина того жебракка зі скуйовдженою головою замотаного в синій килим, через який виднілися його виснажені руки... [29, 254].

В наведеному вище прикладі було застосовано ряд граматичних трансформацій на різному рівні: словосполучення *had a picture before her mind's eye* було перекладено з уточненням дієслова *have*, при цьому було вилучено компонент *mind*, як надлишковий в даному випадку; при перекладі словосполучення *in the blue rag* було застосовано додавання з метою конкретизації – *замотаного в синій килим*; змінено активний стан англійського речення на пасивний в перекладі – *through which you saw the emaciated limbs* – *через який виднілися його виснажені руки*.

«Come and see for yourself», he said, with his bantering smile, quickly reading her thought [50, 129]. – «Прийди й подивися сама», сказав він з насмішкою, швидко читаючи її думки [29, 131].

При передачі цього речення було застосовано заміну категорії числа, а саме змінено однину вихідного речення на множину при перекладі – *her thought* – *її думки*; також прийом вилучення було застосовано у випадку відтворення українською словосполучення *with his bantering smile* – *з насмішкою*, що в мові перекладу в оригінальному варіанті носить плеонастичний характер.

Sister St Joseph could speak no English and Kitty's French was halting; but Waddington, fluent, voluble, and inaccurate, maintained a stream of facetious comment which convulsed the good-humoured nun [50, 131]. – Сестра Джосеф не говорила англійською, а французька Kimmi була недосконалою. Натомість Ведінгтон вільно, швидко і недбало підкидав грайливі коментарі, що вражали монахиню, маючи гарне почуття гумору [29, 133].

При перекладі речення було застосовано перестановку у випадку передачі англійського присвійного відмінку – *Kitty's French* – французька *Kimmi*; заміна способу передачі заперечення вихідного речення та перекладу була здійснена у зв'язку з розбіжностями його вираження в англійській та українській мові – *could speak no English* – не говорила англійською; також було здійснено заміну категорії числа – *comment* – коментарі; при цьому при передачі даного словосполучення було здійснено вилучення компоненту *a stream*, оскільки він не несе жодного семантичного навантаження в даному випадку; додавання було застосовано відносно передачі словосполучення *good-humoured nun*, описовий переклад якого зумовив введення додаткових компонентів – монахиня, маючи гарне почуття гумору; заміна на синтаксичному рівні була здійснена з метою полегшення розуміння та сприйняття інформації та полягала в поділі складного речення на два прості.

We must make allowances for Mr. Waddington because two or three times when we had no money at all and did not know how we were to feed our orphans Mr. Waddington came to our rescue [50, 133]. – Ми повинні призначити утримання пану Ведінгтону, бо два чи три рази, коли ми зовсім не мали грошей і не знали, як ми будемо годувати сиріт, пан Ведінгтон приходив нам на допомогу [29, 135].

При перекладі речення було застосовано вилучення прийменника *for*, функція якого українською мовою була передана за допомогою давального відмінку – пану Ведінгтону; вилучення застосовано також в перекладі

словосполучення *to feed our orphans* – *годувати сиріт*, де уточнення за допомогою займенника *our* (*наш*) було б контекстуально зайвим; при перекладі словосполучення *come to our rescue* застосовано заміну – англійський присвійний займенник *our* був замінений українським займенником в давальному відмінку *нам*; була також здійснена перестановка компоненту *at all*.

She spoke a little, in a high voice, like the twittering of birds in an orchard, and Waddington, translating, told Kitty that she was glad to see her; how old was she and how many children had she got? [50, 197]. – *Вона говорила дещо високим голосом, що нагадував щебетання пташок в саду. Перекладаючи, Ведінгтон сказав Кітті, що вона рада її бачити, запитує, скільки їй років та скільки в неї дітей?* [29, 199].

При перекладі речення було застосовано додавання у випадку передачі словосполучення *like the twittering of birds* – *що нагадував щебетання пташок*; було застосовано вилучення прийменника *in*, функція якого українською мовою була передана за допомогою орудного відмінку – *високим голосом*; заміна на синтаксичному рівні була здійснена з метою полегшення розуміння та сприйняття інформації та полягала в поділі складного речення на два прості; було здійснено перестановку дієприкметника *translating* – *перекладаючи* та заміну головних та другорядних членів речення в наступних синтаксичних структурах.

«I can never read those lines in the Holy Writ without weeping» she said [50, 201]. – *Я не зможу більше читати рядки Святого Письма без сліз, сказала вона* [29, 203].

При перекладі даного речення було застосовано заміну, що полягала у використанні української заперечної частки *не* замість англійського прислівника *never*, що виконує функцію негачії; було також здійснено перестановку підмета та присудка вихідного речення та перекладу, що

зумовлено розбіжностями в розміщенні головних та другорядних членів обох мов.

«*I must take care that you do not tire yourself, mon enfant*», she said, making a transparent excuse to herself, «or Dr. Fane will never forgive me [50, 203]. – «Я маю подбати, щоб Ви не перевтомлювалися, мон амі», – сказала вона, явно виправдовуючи себе, – «бо Доктор Фейн ніколи мені не пробачить» [29, 205].

В даному випадку при передачі на українську мову відбулася заміна словосполучення *take care* словом *подбати* та *make an excuse* словом *виправдовуватися*; було замінено прикметник *transparent* на прикметник *явно*, при цьому перестановки при перекладі зазнали певні компоненти даного речення; вилучено було зворотні займенники *yourself* та *herself*.

I seemed to hear the word of Our Lord to St Peter: «Peter, lovest thou me?» [50, 207]. – Я наче почула слова Бога до Святого Петра: «Петре, чи любиш ти мене?» [29, 209].

При передачі даного речення було застосовано заміну дієслова *to seem* прислівником *наче*, при цьому дієслово в початковій формі *to hear* було перекладено формою минулого часу *почула*; заміна категорії числа (однини – множиною) також мала місце при передачі слова *the word* як *слова*; вилучення було застосовано по відношенню до присвійного займенника *Our*, що в українському варіанті є недоцільним.

Her sister Doris had always been much stronger than she, and Doris had nearly died [50, 211]. – Її сестра Доріс завжди була набагато сильнішою від неї, та й Доріс мало не померла [29, 213].

При передачі даного речення було здійснення вилучення компонентів, що пояснюється відсутністю в українській мові такої часової форми як Past Perfect; відбулася заміна англійського особового займенника *she* на український займенник родового відмінку *неї*, що зумовлена розбіжностями утворення

ступенів порівняння в даних мовах; відбулася також заміна на заперечну форму *had nearly died* – *мало не померла*.

Kitty dared not breathe. He made no further sound, no beginning of a gesture, but his eyes, those dark, cold eyes of his (seeing now what mysteries?) stared at the whitewashed wall [50, 219]. – *Кітті не дихала. Він не промовив ні звуку, не зробив жодного руху, його очі, такі темні і холодні (які зараз таємниці вони бачили?) пильно дивилися на білу стіну* [29, 221].

При перекладі даного речення було здійснено вилучення – опущено компонент *dared, further* та *of his*, що пояснюється недоцільністю їх використання в українському варіанті; здійснено заміну – дієслово *stare* було передано словосполучення *пильно дивитися*; вказівний займенник *those* було замінено словом *такі*, що в даному випадку посилює значення прикметника, з яким воно використовується; словоформу *no beginning* було замінено дієсловом заперечної форми минулого часу – *не зробив*.

«You all seem in a great hurry to be rid of me», she said ruefully [50, 235]. – *Здається, ви всі поспішаєте позбутися мене», з жалем промовила вона* [29, 237].

В аналізованому реченні при перекладі було здійснено заміну головних членів речення – присудок англійського речення *seem* став вставним словом в українському варіанті, при цьому перенесеним на ініціальну позицію; словосполучення *in a great hurry* було перекладено дієсловом *поспішати*, яке виконує функцію присудка в українському реченні; заміну словосполучення словом застосовано при передачі *to be rid of* – *позбутися*; перестановки зазнав також прислівник *ruefully*, який з кінця вислову був перенесений в українському перекладі перед підметом.

He spoke of a party they had been to on the Admiral's flag-ship, the state of affairs in Canton, and of the links at Lushan [50, 253]. – *Він розповідав про вечірку на кораблі адмірала, стан справ в Кантоні та зв'язки з Лушаном* [29, 255].

При перекладі даного речення було здійснено вилучення – опущено зворот, що виконує атрибутивну функцію в англійському реченні *they had been to*, але є недоречним в українському варіанті, оскільки в мові перекладу відсутня така часова форма як Past Perfect і він не несе суттєвого смислового навантаження в даному випадку; було здійснено перестановку компонентів при перекладі словосполучення *Admiral's flag-ship*, що зумовлено розбіжностями утворення присвійного відмінку в українській та англійській мові – *корабель адмірала*.

Kitty did not know whether it was by chance or by design that she never found herself for a moment alone with Charlie [50, 257]. – *Кітті не знала, чи то було випадково, чи навмисно, однак вона жодного разу не опинилася ні на хвилину наодинці з Чарлі* [29, 259].

В аналізованому реченні при перекладі було здійснено заміну англійського сполучника *that* українським сполучником *однак*, що виконує функцію протиставлення; англійський прислівник *never*, що виконує функцію заперечення в реченні було передано українською мовою за допомогою прислівника *жодного разу*; вилучено при перекладі англійський зворотний займенник *herself*, що є нехарактерним для висловлювань такого типу згідно норм української мови.

Did he tell you that in so many words or is that the impression you have gained from his manner? [50, 73]. – *Це він тобі так переконливо розповів чи ти це зрозуміла з його манери?* [29, 75].

При перекладі даного речення було здійснено вилучення компонентів англійського речення, що є відсутніми в українській мові і являються індикаторами форми минулого часу – допоміжні дієслова *do* та *have*; було здійснено заміну словосполучення *in so many words* словом *переконливо* та заміну словосполучення словом з перестановкою компонентів обороту *impression you have gained* – *зрозуміла*.

Will you allow me to ask why I should put myself to the smallest inconvenience on your account? [50, 72]. – *Дозволь запитати, чому я маю створювати собі хоч якісь незручності заради тебе* [29, 74].

В аналізованому реченні було здійснено вилучення відсутнього в українській мові компоненту *Will*, який в англійському реченні використовується у функції вираження прохання дозволу, і, відповідно перекладено як *дозволь*, при цьому було також опущено займенник *me*; заміна категорії числа, а саме однини множиною, була здійснена при перекладі іменника *inconvenience* – *незручності*; заміна англійського прикметника в найвищому ступені порівняння *the smallest* українським неозначеним займенником *якісь*, підсиленням часткою *хоч*; перестановка компонентів була здійснена при перекладі словосполучення *on your account* – *заради тебе*.

Таким чином, як свідчать результати проведеного дослідження, комплексні трансформації є найчисельнішою групою граматичних перетворень при перекладі з англійської на українську мову, що пояснюється, головним чином, значними розбіжностями в граматичному складі обох мов і неможливістю обмеження здійснення перетворень для їх усунення з метою відповідності нормам мови перекладу лише на одному рівні. Тож, як правило з метою досягнення адекватності перекладу застосовуються одночасно цілі комплекси перекладацьких трансформацій – заміни, вилучення, додавання, перестановки тощо.

Висновки до 2 розділу

Переклад текстів українською мовою потребує застосування низки граматичних трансформацій, спрямованих на досягнення адекватності переданого змісту. Під граматичною перекладацькою трансформацією розуміється зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі, що застосовується з метою уникнення граматичного буквалізму. Саме завдяки їм буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним.

В основу аналізу основних особливостей використання граматичних трансформацій при перекладі з англійської мови на українську на прикладі роману англійського письменника Вільяма Сомерсета Моєма «Розмальована вуаль» було покладено класифікацію, запропоновану В.І. Карабаном, згідно якої він виділяє перестановку, заміну, додавання, вилучення та комплексну трансформацію (Додаток Б).

Перестановка – це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні. При перекладі аналізованого твору перестановки найчастіше застосовуються у випадку передачі англійських прислівників, присвійного відмінку та викликані розбіжностями в розміщенні головних та другорядних членів речення в англійській та українській мові.

Перестановки нерідко супроводжуються іншою граматичною трансформацією – заміною, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ, частин мови, членів речення та речень.

Як свідчать результати проведеного дослідження при перекладі роману С. Моєма «Розмальована вуаль» найчастіше використовуються заміни частин мови, зокрема, прикметника у предикативній функції на дієслово, прикметника на іменник, іменника на прислівник. Заміна частин мови викликана різним

вживанням слів і різними нормами сполучуваності в англійській та українській мові, а іноді навіть і відсутністю частини мови з необхідним значенням в мові перекладу. При перекладі даного тексту помічені суттєві розбіжності у вживанні іменників в однині та множині в англійській і українській мовах, що зумовлюють застосування заміни форми числа при перекладі. В умовах даного тексту цей вид граматичної трансформації в процесі перекладу застосовується як засіб створення оказіональної відповідності. Досить поширеною є також заміна синтаксичних структур оригіналу – слова на словосполучення, складного речення на просте і навпаки. Має місце також такий вид трансформації, як заміна часової форми дієслова, що пояснюється відмінностями в граматичному складі двох мов. Всі ці прийоми необхідні для досягнення семантичної еквівалентності вихідного тексту та тексту перекладу.

Додавання при перекладі відбувається головним чином з причини відсутності того чи іншого граматичного явища у мові перекладу. В даному випадку до прийому додавання найчастіше перекладач вдавався при передачі англійських часових форм групи Perfect та Continuous, точне відтворення яких можливе лише шляхом додавання уточнюючих слів типу «раніше», «колись», «постійно» тощо. Також дана граматична трансформація широко застосовується при передачі англійських багатозначних дієслів, при перекладі яких українською мовою необхідно вводити додаткові компоненти з метою їх конкретизації. Наступним за поширеністю є випадок імплементації даного перекладацького прийому при передачі словосполучень, що зумовлено необхідністю приведення варіанту перекладу у відповідність до норм української мови.

Вилучення застосовується, як правило, у випадку передачі граматичних явищ, що відсутні в мові перекладу, або ж перекладу слів, словоформ, членів або частин речення, які є надлишковими, тобто носять плеонастичний характер.

Комплексна граматична трансформація включає дві або більше простих граматичних трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюється перестановка та додавання. Вона складає найчисельнішу групу граматичних перетворень при перекладі з англійської на українську мову, що пояснюється, головним чином, значними розбіжностями в граматичному складі обох мов і неможливістю обмеження здійснення перетворень для їх усунення з метою відповідності нормам мови перекладу лише на одному рівні. Тож, як правило з метою досягнення адекватності перекладу застосовуються одночасно цілі комплекси перекладацьких трансформацій – заміни, вилучення, додавання, перестановки тощо.

ВИСНОВКИ

Щоб подолати бар'єр відмінностей у мові оригіналу та мові перекладу і досягти адекватності в перекладі, застосовується цілий ряд перекладацьких трансформацій на граматичному рівні.

Під граматичною перекладацькою трансформацією розуміється зміна граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі, що застосовується з метою уникнення граматичного буквалізму. Саме завдяки їм буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним.

Вчені пропонують різні класифікації. Так, Л.К. Латишев взяв за основу рівні мови, а саме, фонетичний, морфологічний, синтаксичний і лексичний, і, відповідно виділив такі ж типи граматичних трансформацій. За словами Л.С. Бархударова, всі види перетворень чи трансформацій можна звести до перестановок, замін, додавання й опущення. А.Д. Швейцер класифікував граматичні трансформації наступним чином: 1) об'єднання речень; 2) членування речень; 3) додавання граматичних одиниць; 4) опущення граматичних елементів.

В результаті аналізу основних особливостей використання граматичних трансформацій при перекладі роману С. Моема «Розмальована вуаль», в основу якого було покладено класифікацію, запропоновану В.І. Карабаном, згідно якої він виділяє перестановку, заміну, додавання, вилучення та комплексну трансформацію, встановлено, що найпоширенішими є комплексна трансформація та заміна, менш активно використовуються вилучення та перестановка, найрідше застосовується додавання.

При перекладі аналізованого твору перестановки найчастіше застосовуються у випадку передачі англійських прислівників, присвійного

відмінку та викликані розбіжностями в розміщенні головних та другорядних членів речення в англійській та українській мові.

Заміни найчастіше використовуються у випадку частин мови, зокрема, прикметника у предикативній функції на дієслово, прикметника на іменник, іменника на прислівник, що зумовлено різним вживанням слів і різними нормами сполучуваності в англійській та українській мові, а іноді навіть і відсутністю частини мови з необхідним значенням в мові перекладу. Помічені суттєві розбіжності у вживанні іменників в однині та множині, що пояснюють застосування заміни форми числа при перекладі. Поширеною є також заміна синтаксичних структур оригіналу – слова на словосполучення, складного речення на просте і навпаки. Має місце також такий вид трансформації, як заміна часової форми дієслова, що пояснюється відмінностями в граматичному складі двох мов.

Додавання при перекладі відбувається головним чином з причини відсутності певного граматичного явища у мові перекладу, при передачі англійських багатозначних дієслів, при передачі словосполучень, що зумовлено необхідністю приведення варіанту перекладу у відповідність до норм української мови.

Вилучення застосовується, як правило, у випадку передачі граматичних явищ, що відсутні в мові перекладу, або ж перекладу слів, словоформ, членів або частин речення, які є надлишковими, тобто носять плеонастичний характер.

Комплексні граматичні трансформації складають найчисельнішу групу граматичних перетворень при перекладі з англійської на українську мову, що пояснюється, головним чином, значними розбіжностями в граматичному складі обох мов і неможливістю обмеження здійснення перетворень для їх усунення з метою відповідності нормам мови перекладу лише на одному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамчик М.В. Великий англо-український словник / М.В. Адамчик. – Донецьк: Сталкер, 2012. – 1152 с.
2. Аракин В.Д. Сравнительная типология английского и русского языка / В.Д. Аракин – Ленинград: Просвещение, 1979. – 259 с.
3. Бархударов Л.С. Язык и перевод / Л.С.Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 238 с.
4. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский / Е.В. Бреус. – М.: УРАО, 2000. – 207 с.
5. Виссон Л. Синхронный перевод с русского на английский / Линн Виссон. – М.: Р. Валент, 1999. – 335 с.
6. Волченко О.М., Нікішина В.В. Граматичні трансформації в англо-українському художньому перекладі / О.М. Волченко, В.В. Нікішина // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – 2015. – Випуск 54. – С. 252-254
7. Живіцька І. А. Граматичні перетворення при перекладі прикметників (на матеріалі англійської т української мов) / І.А. Живіцька // Вісник Київського Національного Лінгвістичного Університету. Серія «Філологія». – 2015. – № 2(18). – С. 50-55.
8. Іванова І. П. Вид і час у сучасній англійській мові / І. П. Іванова. – К., 1961, – 280 с.
9. Казакова Т. А. Практические основы перевода. / Т.А. Казакова. – СПб.: СОЮЗ, 2000. – 319 с.
10. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Ч. 1. Граматичні труднощі / В. І. Карабан. – Флоренція – Страсбург – Гранада – Київ: TEMPUS, 1997. – 317 с.

11. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
12. Комисаров В.Н. Лингвистика перевода / В.Н. Комисаров. – М., 1980, – 207 с.
13. Комисаров В.Н. Слово о переводе / В.Н.Комиссаров. – М.: Международные отношения, 1973. – 215 с.
14. Комисаров В.Н. Теория перевода / В.Н. Комисаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 80 с.
15. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу / В. В. Коптілов. – К. : Юніверс, 2002. – 280 с.
16. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник / І. В. Корунець. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 448 с.
17. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. / М.П. Кочерган – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 368 с.
18. Латышев Л. К. Курс перевода. Эквивалентность перевода и способы ее достижения / Л.К. Латышев. – М.: Международные отношения, 1981. – 198 с.
19. Латышев Л.К. Межязыковые трансформации как способ достижения переводческой эквивалентности. Семантико-синтаксические проблемы теории языка и перевода / Л.К. Латышев. – М., 1986. – 107 с.
20. Левицкая Т. Р. Проблемы перевода: на материале современного английского языка / Т.Р. Левицкая. – М.: Международные отношения, 1976. – 262 с.
21. Левицкая Т. Р., Фитерман А. Зачем нужны грамматические трансформации при переводе / Т.Р. Левицкая, А. Фитерман. // Тетради перводчика. – 1971. – Вип. 8. – С. 89-94.

22. Лещенко М.И. Виртуальный и актуальный аспект предложения / М.И. Лещенко. – Минск, 1988, – 189 с.
23. Львовская З.Д. Теоретические проблемы перевода / З.Д. Львовская. – М., 1985, – 214 с.
24. . Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу / А. В. Мамрак. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.
25. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови): Навчальний посібник / С. Є. Максимов. – К. : Ленвіт, 2006. – 157 с.
26. Миньяр-Белоручев Р.К. Методика обучения переводу на слух / Р.К. Миньяр-Белоручев. – М.: Изд-во ИМО, 1959. –191 с.
27. Миньяр-Белоручев Р.К. Последовательный перевод. Теория и методы обучения / Р.К. Миньяр-Белоручев. – М.: Военное изд-во Минобороны СССР, 1969. – 288 с.
28. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода / Р.К. Миньяр-Белоручев – М.: Московский лицей, 1996. – 208 с.
29. Моем В.С. Розмальована вуаль / В.С. Моем. – Харків: Книжковий клуб, 2016. – 224 с.
30. Мюллер В. К. Большой современный англо-русский, русско-английский словарь / В. К. Мюллер. – М.: Цитадель, 2009. – 1056 с.
31. Науменко Л. П. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську: [навч. посібник] / Л. П. Науменко, А. Й. Гордеева. – Вінниця : Нова книга, 2011. – 136 с.
32. Нешумаев И.В. Синтаксические трансформации при переводе английского текста на русский язык / И.В. Нешумаев. – М., 1991. – 126 с.
33. Основи перекладознавства: Навчальний посібник / Нямцу А. Є., Дашенко О. І., Гураль М. І., Сорвілова Т. В. – Чернівці: Рута, 2007. – 424 с.
34. Остапенко С. А. Особливості застосування граматичних трансформацій у процесі перекладу дієприкметника (на матеріалі перекладу

роману В. Скотта «Айвенго») / С.А. Остапенко // Наукові праці. Серія «Філологія. Мовознавство». – 2013. - №207 (219). – С. 87-91.

35. Пьянкова Т. М. Пособие по переводу русских полиэквивалентных терминов на английский язык / Т.М. Пьянкова. – М.: Высшая школа, 1973, – 219 с.

36. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 586 с.

37. Смирницкий А.И. Морфология английского языка / А.И. Смирницкий. – М., 1959, – 402 с.

38. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. / А.В. Федоров. – М.,1983. – 303 с.

39. Черняховская Л. А. Перевод и смысловая структура / Л.А. Черняховская. – М.: Международные отношения, 1976. – 298с.

40. Чужакин А. П., Палажченко П. Мир перевода – 2000 / А. П. Чужакин, П. Палажченко. – М.: Валент, 2000. – 184 с.

41. Шведова Н. Ю. Грамматика. Языкознание: Большая энциклопедия / Н.Ю. Шведова. – М., 1998. – 315 с.

42. Швейцер А. Д. К вопросам лингвистического исследования процесса перевода / А.Д. Швейцер // Вопросы языкознания. – 1970. – № 4. – С. 208-213.

43. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М., 1973. – 310 с.

44. Швейцер А.Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 364 с.

45. Шевякова В. Е. Современный английский язык / В.Е. Шевякова. – М.: Наука, 2006. – 381с.

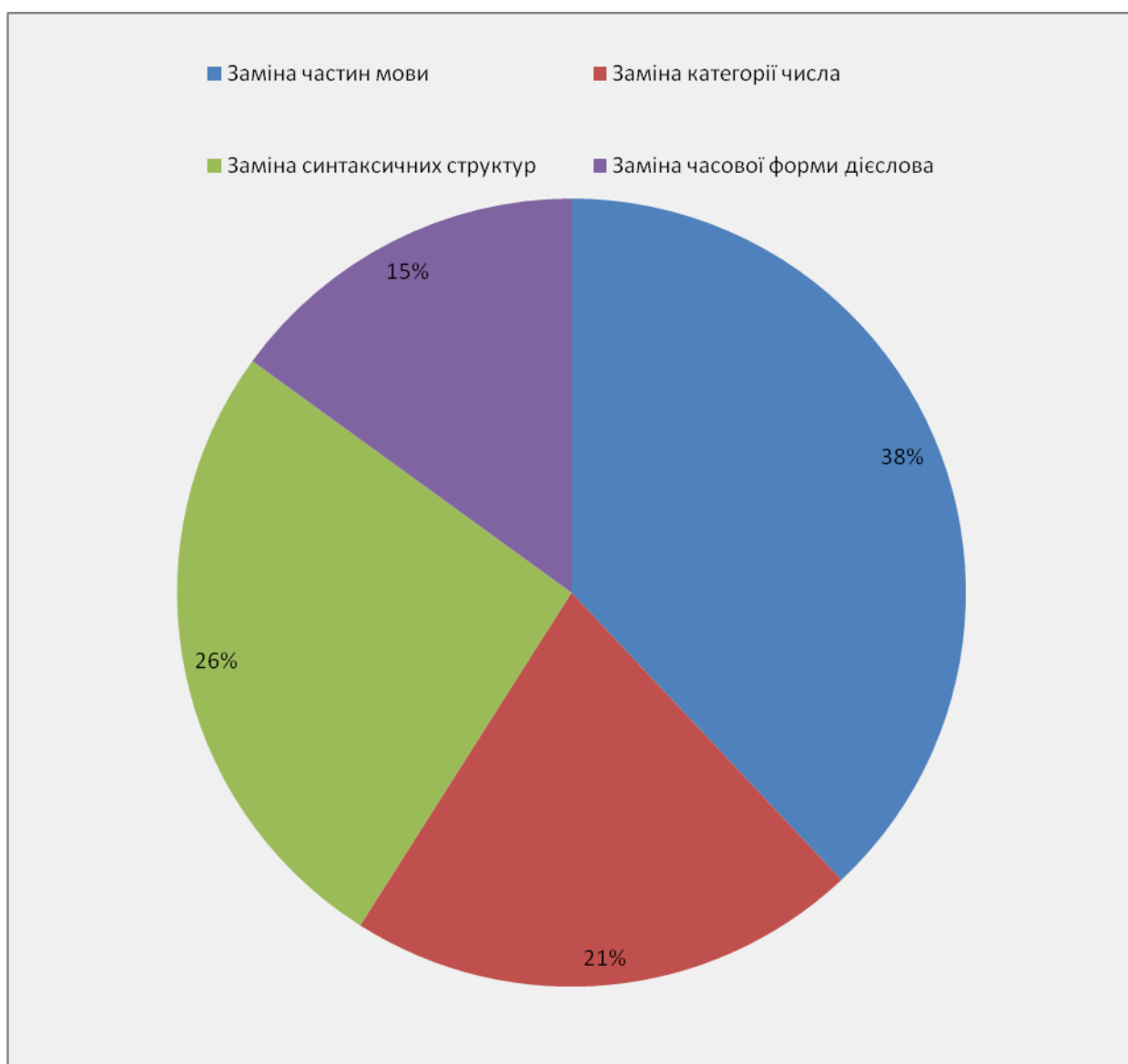
46. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти: [навч. посіб. / за ред. Шпака В. К.]. – К.: Знання, 2005. – 310 с

47. Юдина Г.Г. Усовершенствуйте устный перевод / Г.Г. Юдина. – М.: Международные отношения, 1976. – 176 с.
48. Newmark P. About Translation / Peter Newmark. – Clevedon (England): Philadelphia Multilingual Matters, 1991. – 184 p.
49. Newmark P. Approaches to Translation / Peter Newmark. – Oxford : Pergamon Press, 1981. – 200 p.
50. Maugham W.S. The Painted Veil / Maugham W.S. – К.: Знання, 2008. – 287 с.

ДОДАТКИ

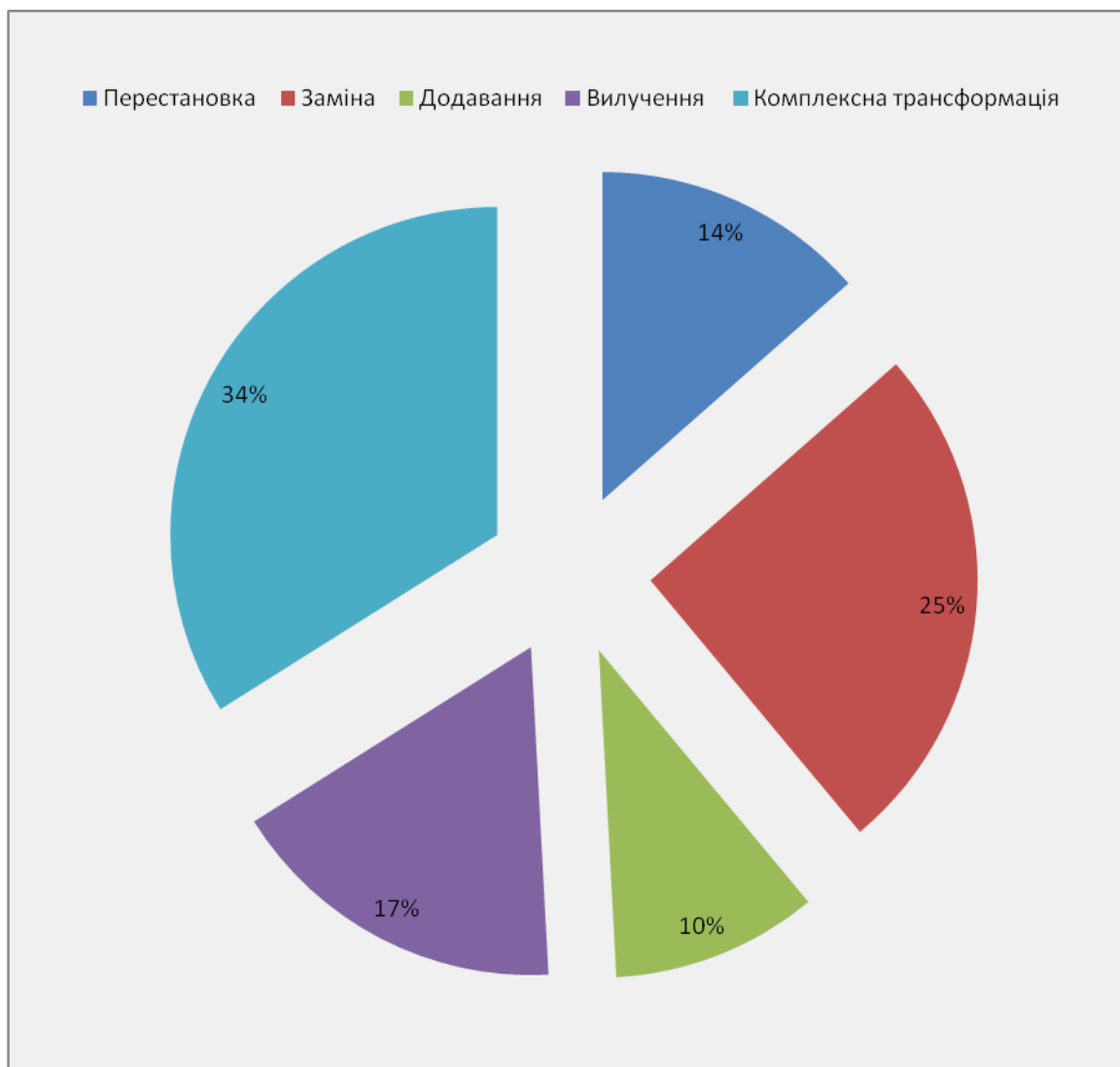
ДОДАТОК А

Відсоткове співвідношення застосування граматичної трансформації заміни при перекладі роману С. Моема «Розмальована вуаль»

ДОДАТОК Б

Відсоткове співвідношення застосування граматичних трансформацій при перекладі роману С. Моема «Розмальована вуаль»

ДОДАТОК В

Приклади речень, на основі яких проводилося дослідження особливостей застосування граматичних трансформацій при перекладі роману С. Моєма «Розмальована вуаль»

Перестановка	
1. They were borne in chairs, day after day , along a narrow causeway between interminable rice-fields.	1. День за днем їх несли в кріслах по вузьких дорогах, що пролягали між нескінченних рисових полів.
2. Recalling what he had said to her and what she had said to him, she was dismayed to see what an arid and businesslike turn their conversation had taken .	2. Згадуючи, що він їй сказав, і що вона відповіла йому, її злякало усвідомлення того, наскільки сухий та діловий тон отримала їхня розмова .
3. He knew exactly what would happen and he had given her amah necessary instructions before her return.	3. Він точно знав, що станеться і віддав амі всі необхідні розпорядження до її повернення.
4. Kitty looked at him coolly .	4. Кіті холодно подивилася на нього.
5. We all pray for you constantly and for the soul of him you have lost.	5. Ми всі постійно молимося за тебе і за душу, яку ти втратила.
6. Waddingto's malicious eyes gleamed, but he held his tongue.	6. Злісні очі Ведінгтона блиснули, але він змовчав.
7. Then Kitty's thoughts wandered to the child which she herself would bear ...	7. Потім думки Кітті повернулися до дитини, яку вона мала народити ...
8. But she noticed a roguish smile on Waddington's face .	8. Вона помітила огидну посмішку на обличчі Ведінгтона .
Заміна	

1. Her style of speaking is reminiscent of her mother.	1. Її манера спілкування нагадує манеру її матері
2. She was confused .	2. Вона збентежилася .
3. I'm very proud of you, Walter.	3. Я пишаюся тобою, Волтер.
4. Again he was silent .	4. Він знову мовчав .
5. « Are you still angry with me?» he asked, the shadow of a smile on his lips...	5. « Ти все ще злишся на мене?», запитав він з легкою посмішкою на устах...
6. She watched him anxiously .	7. Вона дивилася на нього з тривогою .
7. They waited in silence for the boy to answer.	8. Вони мовчки почекали, доки прийде служка.
8. But he laughed also at the Chinese officials in Mei-Tan-Fu and at the cholera which decimated the city.	9. Та він також сміявся над чиновниками з Китаю в Мей-Тан-Фу і над холерою, що спустошила місто.
9. The words of a song sounded faintly .	10. Чулися незрозумілі слова пісні.
10. What makes you think she knows it?	12. Чому ти думаєш , що вона це знає?
11. « It was a terrible risk you were taking », she answered.	13. « Ти дуже ризикуєш », – відповіла вона.
12. She slipped into a kimono and in her bare feet went over to her dressing-table.	14. Вона накинула халат і босоніж підійшла до туалетного столика.
13. Even if he'd seen us go in there's no reason why we shouldn't hunt curios together.	17. Навіть якщо він і бачив, як ми заходили разом, у нас немає причин не спілкуватися один з одним.
14. It is wicked of me to grieve, for I know that her good and simple soul has flown straight to heaven; she was a saint; but it is difficult always to control one's	19. Гріх мені побиватися . Адже я знаю, що її добра і проста душа відлетіла прямо на небеса. Вона була святою. Та завжди важко не давати

weakness.	волі своїй слабкості.
15. Mr. Waddington and the nuns have told me such wonderful things about you.	20. Містер Ведінгтон і сестри розповіли про тебе вражаючі речі.
Додавання	
1. I've been thinking about what you told me this afternoon.	1. Я постійно думаю про те, що ти сказала мені сьогодні вдень.
2. She asked her if she had been in France and if she did not find the climate of Hong Kong trying.	2. Вона запитала її, чи була та раніше у Франції і чи не вважає вона клімат Гон Конгу важким.
3. She hoped that she had hurt him as much as he had hurt her .	3. Вона сподівалася, що вона поранила його так же сильно, як і він її колись .
4. The chapel was no more than a long low room with white washed walls and rows of deal benches...	4. Каплиця являла собою не що інше як довгу низьку кімнату з білими стінами та рядами лавок ...
5. Now, with the cholera , they are more than ever anxious not to be burdened with useless girls.	5. Тепер, з приходом холери , вони як ніколи стурбовані тим, щоб не бути похованими разом з цими нікчемними дівчатами.
6. Following the luxurious custom of the foreigners in China two boys in uniform came into the room with savouries and cocktails.	6. Наслідуючи звичай, що символізує розкіш для іноземців в Китаї, до кімнати зайшли з закусками та напоями два хлопчики одягнені в уніформу .
Вилучення	
1. You'd better ask him.	1. Краще запитайте його.
2. « Do you smoke?» asked Kitty.	2. « Ти палиш?», – запитала Кітті.
3. You did not tell me that you had a great affection for her.	3. Ти не говорив мені, що маєш палку пристрасть до неї.

4. Why did you want to see her?	4. Навіщо ти хочеш її побачити?
5. Do you know it?	5. Ти це знає?
6. I am sure we have many things to say to one another .	6. Я переконана , що ми маємо багато про що поговорити.
7. He is a saint.	7. Він святий .
8. «I am glad to think that he has been able to do something for you», said Kitty.	8. « Я рада , що він зміг зробити щось для вас», – сказала Кітті.
9. You must love him with all your heart , my dear.	9. Ти маєш любити його усім своїм серцем , моя люба.
10. «He's still alive,» said Waddington in a low voice .	10. «Він ще живий», сказав Ведінгтон низьким голосом .
Комплексні трансформації	
1. For a moment she had a picture before her mind's eye of that beggar with the tousled head in the blue rag through which you saw the emaciated limbs...	1. Деякий час перед її очима висіла картина того жебрака зі скуйовдженою головою замотаного в синій килим, через який виднілися його виснажені руки...
2. «Come and see for yourself», he said, with his bantering smile , quickly reading her thought .	2. «Прийди й подивися сама», сказав він з насмішкою , швидко читаючи її думки .
3. Sister St Joseph could speak no English and Kitty's French was halting; but Waddington, fluent, voluble, and inaccurate, maintained a stream of facetious comment which convulsed the good-humoured nun .	3. Сестра Джосеф не говорила англійською , а французька Кітті була недосконалою. Натомість Ведінгтон вільно, швидко і недбало підкидав грайливі коментарі , що вражали монахиню, маючу гарне почуття гумору .
4. We must make allowances for Mr.	4. Ми повинні призначити утримання

<p>Waddington because two or three times when we had no money at all and did not know how we were to feed our orphans Mr. Waddington came to our rescue.</p>	<p>пану Ведінгтону, бо два чи три рази, коли ми зовсім не мали грошей і не знали, як ми будемо годувати сиріт, пан Ведінгтон приходив нам на допомогу.</p>
<p>5. She spoke a little, in a high voice, like the twittering of birds in an orchard, and Waddington, translating, told Kitty that she was glad to see her; how old was she and how many children had she got?</p>	<p>5. Вона говорила дещо високим голосом, що нагадував щебетання пташок в саду. Перекладаючи, Ведінгтон сказав Кітті, що вона рада її бачити, запитує, скільки їй років та скільки в неї дітей?</p>
<p>6. «I can never read those lines in the Holy Writ without weeping», she said.</p>	<p>6. Я не зможу більше читати рядки Святого Письма без сліз, сказала вона.</p>
<p>7. «I must take care that you do not tire yourself, mon enfant», she said, making a transparent excuse to herself, «or Dr. Fane will never forgive me.</p>	<p>7. «Я маю подбати, щоб Ви не перевтомлювалися, мон амі», – сказала вона, явно виправдовуючи себе, – «бо Доктор Фейн ніколи мені не пробачить».</p>
<p>8. I seemed to hear the word of Our Lord to St Peter: «Peter, lovest thou me?»</p>	<p>8. Я наче почула слова Бога до Святого Петра: «Петре, чи любиш ти мене?»</p>
<p>9. Her sister Doris had always been much stronger than she, and Doris had nearly died.</p>	<p>9. Її сестра Доріс завжди була набагато сильнішою від неї, та й Доріс мало не померла.</p>
<p>10. Kitty dared not breathe. He made no further sound, no beginning of a gesture, but his eyes, those dark, cold</p>	<p>10. Кітті не дихала. Він не промовив ні звуку, не зробив жодного руху, його очі, такі темні і холодні (які зараз</p>

eyes of his (seeing now what mysteries?) stared at the whitewashed wall.	таємниці вони бачили?) пильно дивилися на білу стіну.
11. « You all seem in a great hurry to be rid of me », she said ruefully .	11. Здається, ви всі поспішаєте позбутися мене », з жалем промовила вона.
12. He spoke of a party they had been to on the Admiral's flag-ship , the state of affairs in Canton, and of the links at Lushan.	12. Він розповідав про вечірку на кораблі адмірала , стан справ в Кантоні та зв'язки з Лушаном.
13. Kitty did not know whether it was by chance or by design that she never found herself for a moment alone with Charlie.	13. Кітті не знала, чи то було випадково, чи навмисно, однак вона жодного разу не опинилася ні на хвилину наодинці з Чарлі.
14. Did he tell you that in so many words or is that the impression you have gained from his manner?	14. Це він тобі так переконливо розповів чи ти це зрозуміла з його манери?
15. Will you allow me to ask why I should put myself to the smallest inconvenience on your account ?	15. Дозволь запитати, чому я маю створювати собі хоч якісь незручності заради тебе?
16. His voice had that constrained note which she had heard in it the night before.	16. В його голосі відчувалася нотка напруженості , та, яку вона вже чула попередньої ночі.
17. It is a rare accomplishment for young women of your world nowadays .	17. Це рідкісне достоїнство молодих жінок сучасного світу .
18. We English have no very strong attachment to the soil, we can make ourselves at home in any part of the world, but the French, I think, have an	18. Ми, англійці, не прив'язані до землі, ми можемо привичаїтися в будь-якій частині світу. Але французи, на мою думку, прив'язані до своєї

attachment to their country which is almost a physical bond.	країни майже на фізичному рівні.
19. To tell you the truth I much prefer whisky.	19. Правду кажучи , я більше надаю перевагу віскі.
20. Kitty turned from him in frightened horror, and the chair-bearers in gruff tones bade him begone, but he was importunate, and to be rid of him, shuddering, Kitty gave him a few cash.	20. Кітті з жахом відвернулася від нього, і носії грубим тоном наказали йому забиратися геть. <u>Проте він був</u> настирним і, для того, щоб позбутися його, налякана Кітті дала йому декілька монет.